

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування
Кафедра туристичного бізнесу та гостинності

Допускається до захисту

“ ____ ” _____ 2025р.

В. о. зав. кафедри _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

студента ЯКИМИЩАК ЮРІЯ РОМАНОВИЧА

на тему:

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
СІЛЬСЬКИХ МІСЦЕВОСТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВЩИНИ)

на присвоєння кваліфікації – **Магістр з туризму**

Керівник роботи _____

к.е.н., доц. Гримак О.Я.

Львів – 2025

Міністерство освіти і науки України

**Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького**

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування

Кафедра туристичного бізнесу та гостинності

ОС Магістр

Спеціальність 242 Туризм і рекреація

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

“ ____ ” _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

ЯКИМИЩАКА ЮРІЯ РОМАНОВИЧА

1. Тема роботи: «Зелений туризм як чинник розвитку економіки сільських місцевостей (на прикладі Львівщини)», керівник роботи к.е.н., доцент Гримак О.Я., затверджена наказом вищого навчального закладу від « ____ » _____ 2025 року № _____
2. Строк подання студентом проекту (роботи) листопад 2025 року
3. Вихідні дані до проекту (роботи) – літературні ресурси, інформаційні джерела Львівської області.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): *проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження концепції зелений туризм, охарактеризувати аналіз сучасного стану розвитку зеленого туризму Львівщини, перспективи формування та розвитку зеленого туризму як одного з напрямів сталого розвитку.*
5. Перелік графічного матеріалу – у роботі будуть представлені таблиці, рисунки.
6. Дата видачі завдання березень 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/П	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вступ	Березень - квітень	
2	Огляд наукової та патентної літератури	Квітень - травень	
3	Вивчення методів досліджень	Червень - липень	
4	Опрацювання результатів досліджень	Липень - вересень	
5	Формування висновків та підготовка роботи до захисту	Вересень - листопад	

Студент

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Якимищак Ю.Р. Зелений туризм як чинник розвитку економіки сільських місцевостей (на прикладі Львівщини): Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти: (242 «Туризм і рекреація») / ЛНУВМБ ім. С.З. Ґжицького. Кафедра туристичного бізнесу та гостинності. Львів, 2025. 73 с.

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному науковому аналізу зеленого туризму як чинника економічного зростання сільських територій Львівщини, визначенні його потенціалу, проблем та перспектив подальшого розвитку, а також формуванню практичних рекомендацій щодо активізації цього сектору. Розглянуто класифікацію форм зеленого туризму, механізми впливу на зайнятість та доходи населення, а також роль державної політики, нормативно-правової бази й міжнародного досвіду в забезпеченні ефективного управління цією сферою.

Проведено характеристику природно-рекреаційного потенціалу сільських територій Львівщини та оцінено сучасний стан функціонування зеленого туризму в регіоні. Проаналізовано кількість та структуру садиб, географію розміщення кластерів, спектр послуг, рівень зайнятості та економічний вплив зеленого туризму на громади. Виділено ключові проблеми та стримуючі фактори - інфраструктурні обмеження, недостатню промоцію, кадровий дефіцит, правові та інституційні бар'єри, а також специфіку розвитку туризму в умовах воєнного стану.

Розроблено комплекс практичних рекомендацій та управлінських рішень щодо активізації зеленого туризму. Результати дослідження можуть бути використані органами місцевої влади, туристичними організаціями, менеджерами туристичних дестинацій та урбаністами для розроблення стратегій сталого розвитку туризму.

Ключові слова: зелений туризм, туристична дестинація, сільські території, сталий розвиток, цифровізація, сільський туризм, туристичний бренд, креативні індустрії, благоустрій, інноваційні підходи.

© Ю.Р. Якимищак, 2025

© ЛНУВМБ ім. С.З. Ґжицького, 2025

ANNOTATION

Yakymishchak Y.R. Green tourism as a factor in the development of the economy of rural areas (on the example of Lviv region): Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education: (242 «Tourism and recreation») / LNUVMB named after S.Z. Gzhytskyi. Department of Tourism Business and Hospitality. Lviv, 2025. 73 p.

The qualification work is devoted to a comprehensive scientific analysis of green tourism as a factor of economic growth of rural areas of Lviv region, identification of its potential, problems and prospects for further development, as well as the formation of practical recommendations for the activation of this sector. The classification of forms of green tourism, mechanisms of influence on employment and income of the population, as well as the role of state policy, regulatory framework and international experience in ensuring effective management of this sphere are considered.

The natural and recreational potential of rural areas of Lviv region is characterized and the current state of functioning of green tourism in the region is assessed. The number and structure of estates, geography of cluster locations, range of services, employment level and economic impact of green tourism on communities are analyzed. Key problems and constraining factors are highlighted - infrastructure restrictions, insufficient promotion, personnel shortage, legal and institutional barriers, as well as the specifics of tourism development under martial law.

A set of practical recommendations and management decisions on the activation of green tourism has been developed. The results of the study can be used by local authorities, tourism organizations, managers of tourist destinations and urban planners to develop strategies for sustainable tourism development.

Keywords: green tourism, tourist destination, rural areas, sustainable development, digitalization, rural tourism, tourist brand, creative industries, improvement, innovative approaches.

© Y.R. Yakymishchak, 2025

© S.Z. Gzhytskyi Lviv National University of Biomedical Sciences, 2025

ЗМІСТ

Вступ	7
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади розвитку зеленого туризму в системі туристично-рекреаційної діяльності	10
1.1. Сутність, принципи та види зеленого туризму	10
1.2. Роль зеленого туризму у розвитку сільських територій	15
1.3. Нормативно-правове забезпечення та державна політика підтримки зеленого туризму в Україні	19
1.4. Зарубіжний досвід розвитку сільського та зеленого туризму	25
РОЗДІЛ 2. Оцінка стану та тенденцій розвитку зеленого туризму у Львівській області	29
2.1. Природно-рекреаційний та туристичний потенціал сільських територій Львівщини українських міст	29
2.2. Сучасний стан розвитку зеленого туризму на Львівщині	34
2.3. Економічний вплив зеленого туризму на розвиток сільської економіки регіону	39
2.4. Проблеми та стримуючі фактори розвитку зеленого туризму у Львівській області	43
РОЗДІЛ 3. Напрями удосконалення та стимулювання розвитку зеленого туризму у сільських місцевостях Львівщини	48
3.1. Стратегічні пріоритети розвитку зеленого туризму в регіоні	48
3.2. Організаційно-економічні заходи активізації зеленого туризму	51
3.3. Маркетингова стратегія просування зеленого туризму Львівщини	56
3.4. Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів	62
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Сучасні тенденції розвитку світової туристичної індустрії визначають зростання ролі сталих форм туризму, серед яких особливе місце посідає зелений туризм. У контексті глобалізації, урбанізації та екологічних викликів дедалі більше туристів обирають відпочинок у природному середовищі, прагнучи автентичних вражень, екологічної безпеки, локальної культури та тісного контакту з традиціями сільських громад. Це зумовлює актуальність дослідження зеленого туризму як важливого чинника соціально-економічного розвитку територій, що потребують перспективних інструментів диверсифікації економіки.

Для України, де понад 30% населення проживає у сільській місцевості, зелений туризм є одним із найбільш ефективних напрямів активізації місцевого підприємництва, створення нових робочих місць, підвищення рівня зайнятості та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад. Особливого значення він набуває у період трансформації економіки та децентралізаційних процесів, коли громади отримують більше можливостей щодо формування власної політики розвитку.

Львівська область вирізняється значним природно-рекреаційним, історико-культурним, етнографічним та гастрономічним потенціалом, що створює сприятливі умови для розвитку зеленого туризму. Різноманітність ландшафтів, велика кількість малих історичних поселень, збережені народні традиції, вигідне географічне розташування та близькість кордону з країнами ЄС сприяють розбудові конкурентоспроможних туристичних продуктів на основі локальних ресурсів. Водночас розвиток зеленого туризму на Львівщині супроводжується низкою проблем: інфраструктурними обмеженнями, недостатнім рівнем маркетингової підтримки, нерівномірністю розвитку сільських громад, слабкою участю держави та громади в організації туристичної діяльності.

У цьому контексті виникає потреба у комплексному науковому аналізі зеленого туризму як чинника економічного зростання сільських територій

Львівщини, визначенні його потенціалу, проблем та перспектив подальшого розвитку, а також формуванні практичних рекомендацій щодо активізації цього сектору. Мета роботи – дослідити сутність та роль зеленого туризму у розвитку економіки сільських місцевостей та обґрунтувати напрями стимулювання його розвитку на прикладі Львівської області. Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. розкрити теоретичні засади розвитку зеленого туризму та його впливу на соціально-економічний розвиток сільських територій;
2. проаналізувати нормативно-правове забезпечення та міжнародний досвід розвитку зеленого туризму;
3. оцінити природно-рекреаційний і туристичний потенціал сільських територій Львівщини;
4. дослідити сучасний стан функціонування зеленого туризму в області, виявити основні тенденції та проблеми;
5. проаналізувати економічний вплив зеленого туризму на розвиток сільських громад Львівщини;
6. обґрунтувати стратегічні, організаційно-економічні та маркетингові заходи активізації зеленого туризму в регіоні.
7. провести економічне оцінювання ефективності запропонованих заходів.

Об'єкт дослідження – процес розвитку зеленого туризму в сільських територіях. Предмет дослідження – економічні, організаційні та соціальні чинники розвитку зеленого туризму як інструменту зміцнення економіки сільських місцевостей Львівської області. У роботі застосовано системний, аналітичний, статистичний, порівняльний, SWOT-аналіз, методи економічного оцінювання, картографічний та графічний аналізи, а також інструменти стратегічного планування.

Наукова новизна полягає у вдосконаленні підходів до оцінювання економічного впливу зеленого туризму на розвиток сільських громад та обґрунтуванні модельних організаційно-економічних механізмів його стимулювання на регіональному рівні. Практичне значення результатів полягає

у можливості використання запропонованих рекомендацій органами місцевого самоврядування Львівщини, туристичними підприємствами та власниками сільських садиб для формування ефективної політики розвитку зеленого туризму та підвищення доходів сільських територій.

Структура магістерської роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Розділ 1. Теоретичні засади розвитку зеленого туризму в системі туристично-рекреаційної діяльності

1.1. Сутність, принципи та види зеленого туризму

Зелений туризм – це форма туристичної діяльності, що передбачає організацію відпочинку в сільській місцевості на основі раціонального використання природних, культурних та соціальних ресурсів з дотриманням принципів екологічної безпеки, сталого розвитку та збереження традиційного способу життя місцевих громад[20].

Зелений туризм ґрунтується на таких ключових характеристиках:

1. екологічність – мінімальний вплив на навколишнє природне середовище, підтримка природної рівноваги, використання природооохоронних технологій;
2. локальність – залучення туристів до автентичного середовища села, традицій, побуту, ремесел, гастрономії та культурної спадщини;
3. сталий розвиток – формування довгострокових соціально-економічних вигод для сільських громад, створення робочих місць, розвиток малого підприємництва;
4. гостинність у родинному форматі – переважно проживання у приватних садибах, фермерських господарствах, малих сімейних фермах;
5. природно-рекреаційна орієнтованість – активності на природі (піші прогулянки, велосипедні маршрути, екостежки, кінні маршрути, участь у сільськогосподарських процесах).

У міжнародній практиці зелений туризм часто ототожнюють із поняттями "rural tourism", "farm tourism", "agrotourism", "ecotourism in rural areas", проте в українських реаліях зелений туризм охоплює більш широку діяльність, поєднуючи природно-орієнтовані, культурно-етнографічні та аграрні компоненти[21]. Таким чином, зелений туризм є важливим елементом сталого розвитку сільських територій, інструментом економічної активізації місцевих громад і формою збереження їхнього культурного та природного середовища.

Сталий сільський туризм ґрунтується на комплексі принципів, спрямованих на забезпечення збалансованого розвитку туристичної діяльності у сільських територіях без порушення екологічної рівноваги, соціальної гармонії та економічної стабільності. До ключових принципів належать[17]:

Принцип екологічної стійкості

Туристична діяльність має здійснюватися так, щоб не завдавати шкоди природному середовищу, зберігати природні ландшафти, флору та фауну. Особлива увага приділяється ощадливому використанню природних ресурсів, мінімізації відходів і впровадженню екологічно чистих технологій.

Принцип соціальної відповідальності

Розвиток сільського туризму повинен враховувати потреби місцевих громад, забезпечувати соціальну інтеграцію, повагу до місцевих традицій та звичаїв, сприяти підвищенню якості життя населення й розвитку соціальної інфраструктури.

Принцип економічної ефективності та місцевої вигоди

Туризм має приносити стабільні та довгострокові доходи місцевим жителям, сприяти появі нових форм малого підприємництва (готельні послуги, харчування, ремесла, транспорт), створювати додаткові робочі місця та зміцнювати фінансову спроможність громад.

Принцип збереження культурної спадщини та автентичності

Сталий сільський туризм спрямований на підтримку та популяризацію локальної культури, народних промыслів, гастрономічних традицій, обрядів і фольклору. Автентичність стає основою туристичного продукту.

Принцип участі місцевої громади

Місцеві жителі мають бути активними учасниками, бенефіціарами та співтворцями туристичної діяльності. Участь громади є запорукою прийняття рішень, які відповідають її реальним потребам і інтересам.

Принцип рівноправного партнерства

Ефективний розвиток сільського туризму передбачає взаємодію між органами влади, бізнесом, неурядовими організаціями та місцевими громадами. Така співпраця забезпечує стале планування, інвестиції та інформаційний обмін.

Принцип доступності та інклюзивності

Туристичні послуги мають бути доступними для різних соціальних груп, включаючи сім'ї з дітьми, людей старшого віку, осіб з інвалідністю. Це сприяє розширенню туристичних потоків і соціальній відкритості громад.

Принцип довгострокового планування

Сталий розвиток потребує стратегічного прогнозування, обліку ризиків, визначення пріоритетів і постійного моніторингу впливів туристичної діяльності на екосистему та соціально-економічний стан території.

Принцип мінімізації негативних впливів

Будь-яка туристична активність повинна враховувати можливі екологічні, соціальні та культурні ризики, а також передбачати заходи їх запобігання: контроль навантаження на природні об'єкти, регулювання потоків туристів, освіту у сфері екологічної поведінки.

Зелений туризм охоплює широкий спектр видів і форм туристичної діяльності, орієнтованих на використання природного, культурного та соціального потенціалу сільських територій. Його класифікація базується на різних критеріях: за метою подорожі, характером активності, умовами проживання, ступенем участі туриста у сільському житті та типом ресурсів. Можна виділити такі види і форми зеленого туризму:

За характером туристичної діяльності

1. Рекреаційний зелений туризм

- відпочинок на природі;
- оздоровчі практики (чисте повітря, тиша, природні ландшафти);
- спокійні прогулянки, спостереження за природою;

2. Активний зелений туризм

- піші походи;

- велотуризм;
- кінні прогулянки;
- сплави, рибальство, кемпінги;
- екотуристичні маршрути;

3. Пізнавальний (культурно-етнографічний) зелений туризм

- знайомство з місцевими звичаями, обрядами;
- відвідування народних майстрів;
- гастрономічні тури (дегустації локальної продукції);
- етнографічні музеї, фестивалі, ярмарки;

За типом туристичних ресурсів

1. Природоорієнтований зелений туризм

- лісові, гірські, річкові екостежки;
- національні парки, заповідники;
- спостереження за птахами та тваринами;

2. Агроорієнтований туризм (агротуризм)

- проживання у фермерських господарствах;
- участь у сільськогосподарських роботах;
- виробництво та дегустація фермерської продукції;
- досвід життя в умовах традиційного господарства;

3. Культурно-спадщинний туризм;

- історико-культурні пам'ятки;
- архітектура села, сакральні об'єкти;
- фольклор та традиційні ремесла;

За умовами розміщення туристів

1. Проживання у сільських садибах

- родинні садиби;
- гостьові будинки;
- глемпінги на приватній території;

2. Проживання у фермерських господарствах

- ферми з повним циклом діяльності;

- екоферми, сімейні господарства;

3. Екологічні кемпінги та еколоджі

- будиночки з екологічних матеріалів;
- екологічні міні-комплекси;
- туристичні кемпінги в природних локаціях;

За ступенем участі туриста в місцевому житті

1. Пасивний зелений туризм

- оглядові екскурсії;
- спостереження за природою;
- відпочинок без активної участі у локальних практиках;

2. Активний залучений зелений туризм

- майстер-класи народних ремесел;
- участь у фермерських або сезонних роботах;
- спільне приготування місцевих страв;
- участь у громадах та сільських подіях;

За тривалістю перебування

1. короткостроковий зелений туризм

1–3 дні, вікенди, екскурсії, міні-тури.

2. довгостроковий зелений туризм

Багатоденні й тривалі тури для відновлення, ретритів, волонтерських програм.

За формою організації

1. Індивідуальний зелений туризм

- самостійне планування маршруту;
- проживання у приватних садибах;

2. Організований зелений туризм

- туристичні пакети;
- кластерні пропозиції громад;
- екскурсійні та тематичні маршрути.

Зелений туризм охоплює різноманітні форми природно-орієнтованого, аграрного, культурно-пізнавального та рекреаційного відпочинку, що поєднують екологічну свідомість, автентичність та соціально-економічну користь для сільських громад. Така класифікація дає змогу глибоко дослідити його структуру і визначити найбільш перспективні напрямки розвитку для конкретного регіону, зокрема для Львівщини.

1.2. Роль зеленого туризму у розвитку сільських територій

Зелений туризм виступає одним із найперспективніших напрямів розвитку сільських територій, оскільки поєднує раціональне використання природних та культурних ресурсів, підвищення економічної активності населення, диверсифікацію його доходів та формування сталих соціальних зв'язків у громаді. Його комплексний вплив охоплює соціальну, економічну, культурну та екологічну складові, що робить зелений туризм важливим інструментом політики регіонального розвитку.

Зелений туризм виконує низку важливих соціально-економічних функцій, які сприяють зміцненню потенціалу сільських територій[22]. Функція економічного стимулювання проявляється у тому що туристична діяльність забезпечує підвищення доходів місцевих домогосподарств за рахунок надання житла, харчування, екскурсійних та транспортних послуг, реалізації ремісничих виробів та фермерської продукції. Це сприяє активізації внутрішнього ринку та формуванню доданої вартості на місцевому рівні. Соціальна функція це насамперед підтримання культурної ідентичності громади, сприяння збереженню традицій, звичаїв, локальних свят, ремесел та фольклору. Туристи зацікавлені у спілкуванні з місцевими жителями, що формує соціальний діалог і зміцнює соціальну капіталізацію села. Інфраструктурна функція полягає в тому, що поява туристичних потоків стимулює розвиток транспортної, сервісної, комунальної та інформаційної інфраструктури. Це позитивно впливає на якість життя всіх членів громади, а не лише суб'єктів підприємницької діяльності. Функція збалансованого природокористування. Туристична діяльність мотивує

громади до охорони природи, підтримки рекреаційних зон, екостежок, лісових масивів та водойм. Це сприяє зниженню антропогенного навантаження та впровадженню екоорієнтованих технологій. Функція регіонального розвитку. Зелений туризм здатний вирівнювати територіальні диспропорції, сприяючи розвитку малих сіл, що не мають великих промислових підприємств, але володіють цінними природними або культурними ресурсами.

Розвиток туристичної діяльності прямо сприяє появі робочих місць у сферах:

- розміщення (власники садиб, адміністратори, покоївки);
- харчування (кухарі, допоміжний персонал, виробники домашніх продуктів);
- транспорту та логістики (перевізники, екскурсійні драйвери);
- рекреаційних і розважальних послуг (інструктори, гіді, організатори майстер-класів);
- ландшафтно-екологічних послуг (обслуговування територій, екостежок).

Важливо, що ці робочі місця можуть бути як постійними, так і сезонними, що забезпечує гнучку зайнятість та можливість підробітку для широких груп населення. Зелений туризм дає можливість працювати не лише працездатній частині населення, але й жінкам, які можуть надавати послуги проживання, харчування, рукоділля, молоді - як інструкторам, гідам, аніматорам, організаторам активностей, людям старшого віку - як носіям автентичних знань, традицій, ремесел, людям із частковою мобільністю - у напрямках ремесел, харчової продукції, крафтових виробів. Сталі джерела доходів у селі знижують потребу місцевих жителів у виїзді на заробітки:

- зменшується відтік робочої сили;
- зберігаються сімейні та соціальні зв'язки;
- підвищується демографічна стабільність громади.

Для багатьох сіл зелений туризм стає чи не єдиним джерелом локальної зайнятості після занепаду промислових чи аграрних підприємств. На відміну від

класичного сільського господарства, зелений туризм дозволяє заробляти в кількох напрямках одночасно. Основні джерела доходів:

- оплата за проживання туристів у садибах;
- харчування домашньою кухнею, дегустації, продаж локальних страв;
- продаж органічних продуктів (сирів, меду, овочів, ягід, м'яса);
- реалізація сувенірів і виробів народних ремесел;
- організація дозвілля (екскурсії, походи, катання верхи, риболовля);
- участь у фестивалях, ярмарках, заходах, які генерують додаткові прибутки.

Таким чином, доходи населення стають більш стійкими та менш залежними від коливань аграрного виробництва чи сезонності. Завдяки туристичній діяльності домогосподарства отримують стабільний грошовий потік, можливість реінвестування у розвиток ферми чи садиби, кращі умови життя (ремонт будинку, оновлення обладнання), ресурси для навчання дітей, медичного страхування, різних соціальних потреб. Тобто зелений туризм сприяє формуванню середнього класу у сільській місцевості.

Туристи створюють попит на мед, сири, ковбаси, випічку, кераміку, вироби з дерева, ткацтво, гобелени, натуральну косметику та трав'яні збори. Це дозволяє відроджувати традиційні промисли, зберігати автентичність і водночас отримувати додатковий прибуток. Кошти, отримані від туристів, залишаються в громаді та циркулюють створюють нові робочі місця у суміжних галузях, стимулюють розвиток місцевої торгівлі та сервісу, сприяють підвищенню доходів суміжних підприємств (магазинів, аптек, СТО), формують податкові надходження до громади.

Зелений туризм стає важливим компонентом моделі сталого розвитку сільських територій, оскільки зменшує економічні ризики громади, залежної від одного виду діяльності (наприклад, агровиробництва), дає можливість поєднувати традиційні види господарювання з новими (агро + туризм), сприяє зростанню добробуту населення без руйнування природних ресурсів, створює основу для формування туристичних кластерів та мереж кооперації[11]. Завдяки цьому зелений туризм посилює економічну стійкість, зміцнює соціальну

інклюзію та формує сприятливе середовище для інновацій і підприємництва в сільських територіях. Зелений туризм є одним із найефективніших джерел створення нових робочих місць у сільській місцевості. Його особливістю є те, що він не вимагає значних капіталовкладень, а може базуватися на уже наявних ресурсах: житлі, присадибних ділянках, фермерських господарствах, транспорті, локальних ремеслах. Вплив на зайнятість:

- формування сезонних і постійних робочих місць у сфері гостинності;
- активізація зайнятості жінок, молоді, людей старшого віку;
- підвищення рівня соціальної мобільності населення;
- зменшення трудової міграції шляхом забезпечення альтернативних джерел доходу.

Туристична діяльність дозволяє залучати до роботи різні групи населення: від власників садиб до виробників місцевої продукції, екскурсководів, майстрів, гідів, перевізників. Зелений туризм забезпечує появу кількох незалежних джерел доходів для місцевих жителів:

- доходи від проживання туристів;
- продаж фермерської продукції (овочі, молочні продукти, мед, сири);
- виробництво сувенірів та ремісничих виробів;
- проведення екскурсій, майстер-класів, дегустацій;
- організація активностей (піші походи, кінні прогулянки, веломаршрути).

Це сприяє зменшенню економічних ризиків та підвищенню фінансової стійкості домогосподарств. Розвиток зеленого туризму сприяє формуванню активного підприємницького середовища у сільських територіях, адже він створює умови для появи малих і сімейних бізнесів, що базуються на використанні локальних ресурсів. Основні напрями підприємницької активності:

1. гостьові садиби та агрооселі - найбільш поширений вид бізнесу, що передбачає надання житла, харчування, організацію туристичних послуг;
2. фермерські господарства туристичного спрямування - пропозиція екскурсій, дегустацій, майстер-класів, участі в сільськогосподарських заходах;

3. сфера обслуговування та сервісів:

прокат велосипедів, човнів, квадроциклів;
транспортні послуги;
екскурсійно-інформаційний супровід;

4. ремесла та народні промисли - виготовлення сувенірів, гончарство, ткацтво, різьба по дереву, автентичні гастрономічні продукти;

5. подієвий (фестивальний) туризм - проведення гастрономічних, етнографічних, мистецьких фестивалів, ярмарків, свят урожаю.

Всі напрями підприємницької діяльності створюють для громади такі переваги:

- збільшення податкових надходжень;
- розвиток кооперації між підприємцями;
- формування туристичних кластерів;
- підвищення інвестиційної привабливості території.

Таким чином, зелений туризм виступає фундаментом для створення конкурентоспроможного підприємницького середовища, яке забезпечує сталий розвиток сільських громад.

1.3. Нормативно-правове забезпечення та державна політика підтримки зеленого туризму в Україні

Розвиток зеленого та сільського туризму в Україні відбувається в умовах поступового формування нормативно-правової бази та еволюції державної політики у сфері туризму загалом і сільського розвитку зокрема. Наразі правове поле залишається фрагментарним: окремий спеціальний закон про сільський зелений туризм досі не прийнятий, однак існує комплекс загальних законів, підзаконних актів та стратегічних документів, які опосередковано регулюють цю сферу й закладають основи для її підтримки.

Таблиця 1.1

Основні нормативні акти та їх значення для розвитку зеленого туризму

Нормативно-правовий акт	Короткий зміст	Значення для розвитку зеленого туризму
Конституція України (1996 р.)	Закріплює права громадян на підприємницьку діяльність, відпочинок та безпечне довкілля	Створює базові правові умови для здійснення туристичної діяльності
Закон України «Про туризм» (1995 р.)	Визначає правові засади туристичної діяльності	Формує загальні принципи туризму в Україні, закладає основи розвитку різних видів туризму, у т.ч. зеленого
Закон «Про особисте селянське господарство» (2003 р.)	Регулює діяльність ОСГ, використання земельних ділянок, майнові права домогосподарств	Дозволяє використовувати приватні домогосподарства для прийому туристів та надання супутніх послуг
Закон «Про фермерське господарство» (2003 р.)	Визначає правові умови створення, діяльності та підтримки фермерських господарств	Створює правову основу для розвитку агротуризму на базі фермерських господарств
Закон «Про державну підтримку малого і середнього підприємництва»	Встановлює інструменти підтримки бізнесу, програми фінансування, грантові механізми	Надає можливості для фінансування сільських садиб, крафтових виробництв
Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 р. (Розпорядження КМУ № 168-р)	Визначає пріоритети розвитку туризму, заходи зі стимулювання внутрішнього та сільського туризму	Орієнтує державну політику на розвиток сільських територій та підтримку зеленого туризму
Національна економічна стратегія до 2030 року	Включає туризм як драйвер економічного зростання країни	Підкреслює роль зеленого туризму у створенні робочих місць
Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 р.	Комплексний документ щодо підвищення рівня життя сільського населення та розвитку несільськогосподарських видів діяльності	Розглядає зелений туризм як інструмент розвитку місцевих громад, диверсифікації доходів і зростання зайнятості
Проект Закону «Про сільський та сільський зелений туризм» (№ 5206)	Визначає правовий статус суб'єктів сільського туризму, порядок надання послуг, вимоги до якості та безпеки	Має створити спеціальний правовий режим для зеленого туризму, усунути правову невизначеність і підвищити інвестиційну привабливість сфери
Місцеві програми розвитку туризму та Плани розвитку територіальних громад	Регіональні та локальні документи, що визначають розвиток туризму на рівні громад	Забезпечують цільову підтримку локальних ініціатив, створення кластерів, інфраструктури, промоцію сільських дестинацій

Конституція України закріплює право громадян на підприємницьку діяльність, відпочинок, безпечне довкілля та участь у культурному житті країни.

Саме ці положення створюють загальний правовий фундамент для організації туристичної діяльності, у тому числі в сільській місцевості, та для використання природних і культурних ресурсів на засадах сталого розвитку.

Закон України «Про туризм». Ключовим нормативним актом, який визначає правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної туристичної політики, є Закон України «Про туризм» № 324/95-ВР від 15.09.1995 р[1]. У ньому:

- визначено базові терміни (туризм, туристичні ресурси, туристичні послуги тощо);
- закріплено основні принципи державної політики в галузі туризму та напрями державного регулювання;
- встановлено права й обов'язки учасників туристичної діяльності;
- виділено туристичні ресурси України як основу розвитку різних видів туризму, включно із сільським та екологічним.

Хоча зелений та сільський туризм прямо не деталізуються, закон створює загальну рамку, в межах якої можуть розвиватися різні форми туризму, що базуються на природних і культурних ресурсах села.

Земельно-аграрне та підприємницьке законодавство. Зелений туризм тісно пов'язаний із діяльністю особистих селянських і фермерських господарств, тому значну роль відіграють:

- Закон України «Про особисте селянське господарство»;
- Закон України «Про фермерське господарство»;
- Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»;
- інші акти, що регулюють мале підприємництво та господарську діяльність у сільській місцевості.

Саме ці закони визначають правовий статус сільських господарів, умови ведення ними підприємницької діяльності та використання майна й земельних ділянок для організації прийому туристів[3].

Упродовж останніх десятиліть неодноразово вносилися законопроекти, спрямовані на створення окремого правового режиму для сільського зеленого туризму. Серед них – законопроект «Про сільський та сільський зелений туризм» (№ 5206 від 05.03.2021 р.), який визначає поняття сільського й сільського зеленого туризму, права та обов’язки суб’єктів цієї діяльності, особливості використання туристичних ресурсів та напрями державної підтримки[2].

Станом на 2025 рік цей законопроект:

- включений до порядку денного Верховної Ради України, однак ще не прийнятий як закон;
- розглядається на рівні профільних комітетів, що свідчить про визнання важливості тематики, але й про наявність невирішених концептуальних та інституційних питань.

Наукові дослідження підкреслюють, що відсутність спеціального закону призводить до правової невизначеності для власників садиб, туристичних операторів та місцевих громад, ускладнює оподаткування, ліцензування, сертифікацію послуг і реалізацію цільових програм підтримки. Формування державної політики підтримки зеленого туризму значною мірою здійснюється через стратегічні документи уряду, які визначають пріоритети розвитку туризму та сільських територій.

Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р[4]. У ній туризм розглядається як пріоритетна сфера економіки, а серед ключових напрямів державної політики визначено:

- удосконалення нормативно-правової бази;
- розвиток туристичної інфраструктури;
- підтримку нових видів туризму та стимулювання підприємництва;
- формування позитивного іміджу України як туристичної дестинації.

У контексті зеленого туризму стратегія акцентує увагу на розвитку внутрішнього та сільського туризму, диверсифікації туристичних продуктів та залученні місцевих громад до реалізації туристичних ініціатив.

Плани заходів з реалізації стратегії розвитку туризму та курортів затверджуються наказами профільного міністерства (зокрема наказ Мінекономрозвитку від 05.03.2019 р. № 346), що деталізують кроки зі створення умов для розвитку туризму, включаючи підтримку регіональних проєктів і кластерів.

Національна економічна стратегія України до 2030 року, де індустрія гостинності й туризму визначена як один із пріоритетних напрямів економічного розвитку, із завданням суттєвого зростання внутрішнього та в'їзного туризму. Розвиток зеленого та сільського туризму в цьому контексті розглядається як інструмент:

- розширення зайнятості у сільській місцевості;
- диверсифікації структури економіки;
- інтеграції сільських територій у національний та міжнародний туристичний простір.

Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням КМУ від 15.11.2024 р. № 1163-р, та операційний план на 2025–2027 рр[19]. У цьому документі сільський розвиток розглядається комплексно – не лише як агровиробництво, але й як розвиток несільськогосподарських видів діяльності, включаючи сільський туризм, крафтове виробництво, локальну переробку. Туризм фігурує як один із напрямів диверсифікації економіки села та зміцнення фінансової спроможності громад. Концепція розвитку сільських територій та інші програмні документи уряду окреслюють пріоритети підвищення якості життя сільського населення, створення робочих місць, розвитку інфраструктури й місцевого самоврядування, у тому числі через підтримку туристичних ініціатив.

Важливою складовою державної політики є діяльність центральних органів виконавчої влади в туристичній сфері. На сьогодні функції з реалізації державної політики в галузі туризму виконує Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), яке декларує місію формування сучасної, сталої та діджиталізованої системи туризму, що відповідає європейським стандартам[18].

У контексті зеленого туризму інституційна підтримка передбачає:

- розробку та координацію національних і регіональних програм розвитку внутрішнього та сільського туризму;
- інформаційно-маркетингове просування туристичних продуктів, у тому числі сільських дестинацій;
- методичну допомогу громадам щодо створення кластерів, маршрутів, брендів територій;
- взаємодію з міжнародними організаціями та донорами для залучення грантових ресурсів у сферу сталого туризму.

На рівні місцевого самоврядування інструментами підтримки зеленого туризму можуть бути програми підтримки малого й середнього підприємництва (компенсація відсоткових ставок, гранти на розвиток садиб, крафтового виробництва тощо), включення заходів з розвитку сільського та зеленого туризму до стратегій розвитку громад і регіональних стратегій, підтримка створення туристично-інформаційних центрів, локальних брендів та кластерів.

Попри наявність базових законів і стратегічних документів, нормативно-правова база зеленого туризму в Україні залишається неповною й несистемною. Основні проблеми, які виділяються у науковій літературі та практиці, такі:

- відсутність спеціального закону про сільський (зелений) туризм, що ускладнює визначення правового статусу сільських садиб, порядку надання послуг, ліцензування, сертифікації та оподаткування;
- невідповідність окремих положень земельного та господарського законодавства специфіці туристичної діяльності в особистих селянських господарствах;
- обмеженість механізмів цільової фінансової підтримки зеленого туризму (гранти, пільгове кредитування, податкові стимули);
- брак чітких стандартів якості та безпеки послуг сільського туризму, що ускладнює інтеграцію в європейський туристичний простір[9].

Водночас прийняття спеціального закону про сільський та сільський зелений туризм і реалізація стратегій до 2026 та 2030 років створюють потенціал для

формування цілісної системи правового регулювання цієї сфери, посилення державної й регіональної підтримки зеленого туризму, структурної перебудови економіки сільських територій через розвиток малого підприємництва, кластерів і крафтового виробництва, гармонізації українського туристичного законодавства з європейськими стандартами сталого розвитку.

1.4. Зарубіжний досвід розвитку сільського та зеленого туризму

Розвиток сільського та зеленого туризму у світі має довгу історію та ґрунтується на ефективних механізмах державної політики, партнерстві між владою й місцевими громадами, а також на чітко сформованих стандартах якості туристичних послуг. Особливу увагу у вивченні зарубіжного досвіду приділяють країнам Європейського Союзу, де зелений туризм є важливою складовою сталого розвитку сільських територій та одним із найбільш динамічних сегментів туристичного ринку.

Зарубіжні моделі демонструють, що зелений туризм може стати потужним економічним драйвером, якщо поєднати його із системною державною підтримкою, ефективним маркетингом, диверсифікацією туристичних продуктів та розвитком малих сімейних господарств.

ЄС має найрозвинутішу систему зеленого та сільського туризму. Більшість країн реалізують комплексні програми сталого розвитку сільських територій та фінансово підтримують фермерів, які займаються туристичною діяльністю[13]. Франція є однією з найрозвиненіших країн у сфері зеленого туризму.

1. Мережа Gîtes de France

найбільша організація агротуризму в Європі;
садиби проходять сувору сертифікацію за системою «колосків»
(аналог зірок у готелях);
підтримка держави включає пільгові кредити, гранти та методичні рекомендації.

2. Розвинена система фермерських маршрутів

туристи відвідують ферми, виноробні, фермерські ринки;

акцент на гастрономічному та етнографічному туризмі.

3. Основні успіхи моделі:

високий рівень стандартизації;

державне та регіональне фінансування;

професійна асоціація, яка забезпечує якість послуг.

Німеччина активно розвиває сільський туризм із фокусом на екологічності та участі фермерів у прийомі туристів.

1. Мережа «Landurlaub» та «Bauernhofurlaub»

- це офіційні сертифіковані організації, що об'єднують тисячі фермерських садиб;

велику увагу приділяють безпеці, комфорту та екологічним стандартам.

- підтримка через Європейський фонд сільського розвитку (EAFRD) фермери отримують гранти на ремонт приміщень, маркетинг, створення туристичних маршрутів.

2. Особливості моделі:

екологічні стандарти дуже високі;

значний акцент на сімейному відпочинку;

державна система навчання для власників садиб.

Польща є надзвичайно важливим прикладом для України завдяки подібним історичним, соціальним та економічним умовам.

1. агрооселі (agroturystyka) є частиною державної політики розвитку села.

2. асоціації агротуризму діють у кожному воєводстві - вони проводять навчання, сертифікацію та маркетинг.

3. фінансова підтримка ЄС дозволила створити мережу туристичних маршрутів (велосипедних, екостежок, гастрономічних).

4. високий рівень цифровізації: агротуристичні садиби активно працюють через онлайн-платформи.

Це дало змогу на стрімке зростання кількості садиб, появу нових робочих місць, активізацію локальної переробки та гастрономічних брендів.

Італія є піонером у розвитку агротуризму. Закон «Про агротуризм» прийнято ще у 1985 році, що забезпечило правову чіткість і стабільність сектору.

1. Поєднання туризму та сільського господарства

фермери отримують податкові пільги;

держава підтримує синергію між аграрною продукцією та туризмом.

2. Гастрономічні маршрути та бренди регіонів

«Стежки вина», «Стежки оливкової олії», «Смакові маршрути» є частиною міжнародного бренду країни.

Австрія та Швейцарія розвивають зелений туризм на основі альпійських ландшафтів. У них висока якість інфраструктури - екостежки, веломаршрути, оглядові точки, сертифіковані екологі. Чітка екологічна політика держави, чіткі стандарти охорони природи, контроль за туристичним навантаженням. Сімейні ферми - основа сектору більшість з яких надають туристичні послуги як додатковий вид доходу.

Аналіз досвіду ЄС дозволяє виділити спільні ознаки ефективного розвитку сільського та зеленого туризму:

1. наявність спеціального законодавства - чіткі правила діяльності, вимоги до садиб, стандарти якості;
2. грантова та фінансова підтримка - державні програми, пільгові кредити, кошти ЄС, підтримка фермерів;
3. професійні асоціації та сертифікація - організації, що займаються навчанням, маркетингом, аудитом якості;
4. маркетингові та регіональні бренди - популяризація «зелених» дестинацій, створення туристичних кластерів;
5. розвиток інфраструктури та цифрових сервісів - онлайн-бронювання, туристичні портали, мобільні додатки.
6. поєднання туризму з відродженням сільського господарства - агротуризм, фермерські продукти, ремесла.

7. принципи сталого розвитку - мінімізація впливу на довкілля та підтримка локальних громад.

Зарубіжний досвід показує, що зелений туризм є стратегічно важливим інструментом розвитку сільських територій. Європейські країни довели, що при належній правовій підтримці, системній організації та маркетинговому супроводі зелений туризм:

- створює робочі місця;
- підвищує доходи домогосподарств;
- сприяє збереженню культурної спадщини;
- формує позитивний імідж територій;
- стимулює сталий соціально-економічний розвиток громад.

Для України, зокрема для сільських територій Львівщини, застосування європейських підходів може значно прискорити інтеграцію регіону в міжнародний туристичний простір і створити нові можливості для економічного зростання.

Розділ 2. Оцінка стану та тенденцій розвитку зеленого туризму у Львівській області

2.1. Природно-рекреаційний та туристичний потенціал сільських територій Львівщини

Львівська область володіє значним природно-рекреаційним, культурним і соціальним потенціалом, що формує передумови для активного розвитку зеленого туризму та сільських туристичних продуктів. Територія регіону вирізняється поєднанням унікальних природних ландшафтів, сприятливих кліматичних умов, історико-культурної спадщини, етнографічного різноманіття та розвиненої інфраструктури. Саме це робить Львівщину однією з найперспективніших областей України для розвитку сільського та зеленого туризму.

Природно-рекреаційний потенціал Львівської області формується за рахунок кількох ключових компонентів: ландшафтного різноманіття, біорізноманіття, водних ресурсів, лісів, природних парків, рекреаційних зон та сприятливих умов для активного відпочинку. У поєднанні з багатою культурною та етнографічною спадщиною це створює унікальні можливості для створення комплексних туристичних продуктів, орієнтованих на екологічність, автентичність та взаємодію з місцевими громадами. Львівщина відзначається значним ландшафтним різноманіттям, яке формує широкий спектр рекреаційних можливостей:

- Карпатський регіон (Сколівські Бескиди) - гірські масиви, полонини, хвойні ліси, гірські річки та водоспади, що створюють умови для пішохідного, велосипедного, гірського та екологічного туризму;
- Передкарпаття - пагорбисті райони з мальовничими долинами, які є оптимальними для сільського відпочинку, гастротуризму та агротуризму;
- Розточчя та Надбужжя - природні ландшафти з лісовими масивами та озерами, що підходять для спокійної рекреації, рибальства, кемпінгу та екостежок.

Таблиця 2.1

Основні природно-рекреаційні ресурси Львівської області

Група ресурсів	Характеристика	Райони/території з найбільшим потенціалом	Види зеленого туризму, що підтримуються
Гірські ландшафти	Гірські масиви, полонини, хвойні ліси, стрімкі схили, водоспади	Сколівські Бескиди (Сколівський, Стрийський р-ни)	Піший туризм, гірські походи, екотуризм, зимові активності
Лісові масиви	Буковані, хвойні та змішані ліси, рекреаційні зони, екостежки	Яворівський р-н, Золочівський р-н, Самбірщина, Турківщина	Екотуризм, кемпінг, birdwatching, прогулянки, кінні маршрути
Водні ресурси	Гірські річки, озера, ставки, джерела, водоспади	Річки Стрий, Опір, Свіча; озера Задорожнє, Ясениця; водоспади Кам'янка	Рибальство, водний туризм, сплави, рекреація біля води
Природно-заповідний фонд	Національні парки, заказники, ландшафтні парки, пам'ятки природи	НПП «Сколівські Бескиди», заповідник «Розточчя», Яворівський НПП	Екостежки, науково-пізнавальний туризм, фототуризм
Кліматичні ресурси	Помірно-континентальний клімат з теплим літом та м'якою зимою	Вся територія області, особливо Передкарпаття	Цілорічний відпочинок, ретрити, оздоровчий туризм
Етнографічні ресурси	Бойківщина, Лемківщина, Галичина: традиції, ремесла, автентика	Сколівський, Турківський, Дрогобицький, Самбірський р-ни	Етнографічний, гастрономічний, культурний туризм
Агропотенціал	Фермерські господарства, органічні продукти, вино, мед	Стрийський, Дрогобицький, Золочівський р-ни	Агротуризм, гастро-тура, дегустаційні тури
Рекреаційні зони	Місця відпочинку, парки, екостежки, природні локації	Розточчя, Яворів, Славське, Кам'янка	Сімейний відпочинок, кемпінг, оздоровлення

- Поділля та Опілля - рівнинні та хвилясті території з багатою історико-культурною спадщиною, традиційним землеробством та етнографічною унікальністю.

Таке ландшафтне розмаїття робить область придатною для розвитку практично всіх видів зеленого туризму - від активного до етнографічного.

Львівська область має розгалужену мережу природоохоронних територій, які створюють значний рекреаційний потенціал:

- Національний природний парк «Сколівські Бескиди» – один із найбільших рекреаційних центрів області.
- Природний заповідник «Розточчя» – територія з унікальними екосистемами, що є основою для екотуризму й навчальних програм.
- Яворівський, Страдківський, Полтва-Підгородецький ландшафтні парки.
- Біосферні та ботанічні заказники, гідрологічні пам'ятки природи, лісові масиви.

Ліси займають значну частку площі області та є важливим ресурсом для розвитку піших прогулянок, веломандрівок, кінних маршрутів, спостереження за природою (birdwatching), екологічних стежок. Сільські громади Львівщини мають доступ до численних природних водойм: гірських річок (Стрий, Опір, Свіча), озер (Задорожнє, Ясениця, Гологори), ставків і малих водосховищ.

Вони використовуються для:

- рибальства,
- купання,
- водного туризму (рафтинг, сплави),
- організації рекреаційних зон у сільській місцевості.

Наявність водних ресурсів підвищує конкурентоспроможність сільських дестинацій у порівнянні з внутрішніми регіонами України. Клімат області помірно-континентальний, з теплим літом і м'якою зимою. Такі умови придатні для цілорічних туристичних продуктів, літнього відпочинку на природі, зимових активностей у гірських районах, сезонних гастрономічних турів (ягоди, мед, сири, виноробство). Клімат дозволяє успішно функціонувати зеленому туризму

впродовж більшої частини року. Сільські території Львівщини багаті на етнографічні традиції, народні промисли, сакральну архітектуру та об'єкти нематеріальної спадщини:

- дерев'яні церкви та каплиці, що входять до спадщини ЮНЕСКО;
- традиційні ремесла (гончарство, ткацтво, різьба по дереву);
- гастрономічні традиції (карпатські сири, мед, локальні страви);
- фольклорні фестивалі, ярмарки, обряди;
- етнографічні музеї та садиби.

Це забезпечує основу для розвитку культурно-пізнавального, гастрономічного, етнографічного та подієвого туризму. Львівщина має порівняно розвинену інфраструктуру:

- мережу автомобільних та залізничних шляхів;
- прикордонні переходи з Польщею;
- близькість до міжнародного аеропорту «Львів»;
- велорух та туристичні маршрути;
- розвиток локальних туристичних інформаційних центрів.

Сільські громади дедалі частіше створюють туристичні маршрути, зелені садиби та агрооселі, екоферми, культурні простори, гастрономічні маршрути. Село Львівщини є носієм автентичної культури:

- бойківські, лемківські, галицькі традиції;
- локальні фестивалі (медові, сирні, ремісничі);
- автентичні страви: банош, книдлі, печені м'ясні та молочні продукти;
- крафтове виробництво (сири, мед, настоянки, хліб).

Це формує унікальні туристичні продукти, що користуються попитом серед українських і міжнародних туристів.

Туристичний потенціал Львівщини можна розділити на п'ять основних кластерів північний, південний, центральний, західний і східний[19]. Кожному з них притаманні свої особливості південна частина Львівщини - гірський рекреаційний кластер (Сколівські Бескиди). Територія Сколівський, Стрийський райони ключові ресурси - гірські масиви Бескидів, річки Опір, Стрий, НПП

«Сколівські Бескиди», водоспад Кам'янка, озеро Журавлине. Види туризму: активний, гірський, екологічний, зимовий, етнографічний. Села з високим потенціалом: Славське, Тухля, Орявчик, Гребенів, Кам'янка.

Рисунок 2.1 Узагальнена схема туристичного потенціалу Львівщини

Західний кластер - Розточчя та Яворівщина. Територія Яворівський район, ключові ресурси: природний заповідник «Розточчя», Яворівський НПП, лісові масиви, озера, мальовничі пагорби. Види туризму: екологічний, освітній, сімейний, велотуризм. Села: Верещиця, Страдч, Івано-Франкове.

Східний кластер - Гологори та Подільські пагорби Територія Золочівський район, ключові ресурси ландшафтні заказники Гологори, історичні та сакральні об'єкти, автентичні ремесла та етнографія. Види туризму: етнографічний, культурно-пізнавальний, гастрономічний. Села: Підлисса, Золочівські Гори, Гологірки.

Центральний кластер - Галицька етнокультурна зона. Територія Львівський район ключові ресурси багата етнографія Галичини, гастрономічні традиції, історичні маршрути. Види туризму: агротуризм, гастротуризм, культурний туризм. Села: Винники, Миклашів, Лисиничі, Бірки.

Південно-західний кластер - Бойківщина та Лемківщина. Територія Самбірський, Турківський райони ключові ресурси: бойківські та лемківські традиції, гірські долини та луки, дерев'яні церкви ЮНЕСКО. Види туризму: етнографічний, зелений, гастрономічний, фестивальний. Села: Турка, Боберка, Либохора, Вовче.

Північно-східний кластер - Надбужжя та Полісся Львівщини Територія Червоноградський район ключові ресурси: річка Західний Буг, природні луки, ліси й болотні екосистеми, потенціал для екостежок та рибальства. Види туризму: рибальський, природничий, екологічний. Села: Сілець, Заболоття, Тартаків.

Природно-рекреаційний та туристичний потенціал сільських територій Львівщини є надзвичайно високим і багатогранним ландшафтне різноманіття, природно-заповідний фонд, водні ресурси, кліматичні переваги, етнокультурна спадщина - усе це створює потужну базу для розвитку зеленого туризму в регіоні. У поєднанні з культурними, гастрономічними та інфраструктурними ресурсами Львівщина має всі передумови стати провідним центром зеленого туризму України та сформувати конкурентні туристичні продукти європейського рівня.

2.2. Сучасний стан розвитку зеленого туризму на Львівщині

Розвиток зеленого туризму у Львівській області перебуває на етапі поступового зростання та інституційного оформлення. Львівщина входить до числа регіонів України з найбільш сприятливими передумовами для сільського та зеленого туризму – завдяки поєднанню природно-рекреаційного потенціалу, збережених традицій та розвиненої туристичної інфраструктури. При цьому мережа сільських садиб характеризується фрагментарністю, значною диференціацією за рівнем якості послуг та потребою в подальшій стандартизації й кластеризації.

За наявними оцінками, в Україні у сфері сільського зеленого туризму стабільно функціонує близько 2 тис. сільських садиб, які надають послуги сталого туризму. Значна частина з них зосереджена саме в західних областях, зокрема у Львівській, що традиційно є одним із центрів розвитку сільського та зеленого туризму. За даними наукових досліджень та професійних об'єднань, Львівська обласна спілка/центр сприяння розвитку сільського зеленого туризму оперує мережею орієнтовно до 200 агросадиб та «зелених» осель, які офіційно

позиціонують себе на ринку туристичних послуг. При цьому реальна кількість господарств, що фактично приймають туристів у сільській місцевості (але не завжди зареєстровані у профільних реєстрах), є більшою й постійно змінюється.

Таблиця 2.2

Кількість та типи садиб зеленого туризму за кластерами Львівської області (узагальнена оцінка)

Туристичний кластер	Орієнтовна кількість садиб	Основні типи садиб	Характерні послуги та напрями діяльності
1. Карпатський гірський кластер (Сколівські Бескиди, Турківщина, Самбірщина)	80–100 садиб	Гірські еко-садиби, гостьові будинки	Екотуризм, гірські походи, рибальство, зимові активності, майстер-класи
2. Кластер Розточчя та Яворівщини	25–35 садиб	Екооселі, агротуристичні господарства	Екостежки, birdwatching, веломаршрути, етно-екскурсії
3. Гологори та Подільські пагорби (Золочівський район)	20–30 садиб	Етнографічні садиби, приватні агросадиби, гастрономічні садиби	Культурно-пізнавальний туризм, етноекскурсії, гастротуризм, фестивалі, ремесла
4. Приміський кластер (Львівський район та околиці)	15–25 садиб	Садиби вихідного дня Гастрономічні агросадиби	Короткостроковий відпочинок, гастротури, подієвий туризм
5. Бойківсько-Лемківський етнокультурний кластер	30–40 садиб	Етнографічні господарства Приватні агрооселі • Еко-садиби	Етнографічні програми, крафтові майстерні, гастротуризм
6. Північно-східний кластер (Надбужжя, Червоноградщина)	10–15 садиб	Сільські садиби • Еко-ферми • Рибальські садиби	Водний туризм, рибальство, спостереження за ландшафтами

Структурно садиби сільського туризму Львівщини можна умовно поділити на кілька типів. Класичні сільські садиби (приватні домогосподарства). Невеликі житлові будинки в селах, де господарі надають 2–5 кімнат для туристів,

пропонуючи домашнє харчування, участь у сільському побуті, прогулянки околицями. Фермерські агрооселі це фермерські господарства, що поєднують виробництво сільськогосподарської продукції (сири, мед, м'ясо, овочі) з прийомом туристів, дегустаціями та екскурсіями. Еко-садиби та екоподжі. Сучасні об'єкти з акцентом на екологічні технології (відновлювана енергія, локальні матеріали, органічні продукти), орієнтовані на свідомих туристів. Міні-готелі в сільській місцевості. Невеликі гостьові будинки, часто в гірських селах, які працюють на межі між класичним готельним бізнесом і сільським туризмом (типово 10–20 місць розміщення). Більшість садиб є сімейними підприємствами, в яких до обслуговування туристів залучаються кілька поколінь родини, що відповідає європейським моделям розвитку агротуризму.

Географія розміщення садиб сільського туризму на Львівщині є нерівномірною та концентрується в районах із найвищим природно-рекреаційним та туристичним потенціалом. Карпатський та Передкарпатський регіон (Сколівські Бескиди, Турківщина, Самбірщина). Найбільша концентрація садиб спостерігається у гірських та передгірських селах поблизу Славського, Тухлі, Сколе, Турки, де поєднуються гірські ландшафти, ліси, річки та розвинена туристична інфраструктура. Тут активно розвиваються садиби з орієнтацією на активний, зимовий та сімейний відпочинок. В околицях природного заповідника «Розточчя» та Яворівського національного парку формується кластер екоосель, орієнтованих на екологічні стежки, веломандрівки та спостереження за природою. Зона Гологорів і Подільських пагорбів (Золочівський район) тут розміщені садиби, що поєднують сільський відпочинок із відвідуванням історичних замків, сакральних об'єктів та етнографічних локацій. Околиці Львова та центральна частина області тут у селах поблизу Львова (Миклашів, Винники, інші приміські громади) функціонують садиби вихідного дня, орієнтовані на короткостроковий відпочинок мешканців міста, гастротуризм і подієві візити. Території поблизу курортів (Трускавець, Східниця, Моршин) тут частина сільських садиб працює в «периферійних зонах» навколо відомих бальнеологічних курортів, пропонуючи більш камерний та екологічний формат

проживання, поєднаний із відвідуванням курортної інфраструктури. Загалом можна виділити кілька просторових кластерів: гірсько-лісовий, прикордонний (з огляду на близькість до Польщі), приміський (навколо Львова) та етнокультурний (Бойківщина, Лемківщина). Це створює основу для формування комплексних туристичних маршрутів та кластерів зеленого туризму.

Таблиця 2.3

Структура послуг садиб зеленого туризму Львівщини

Група послуг	Зміст послуг	Поширеність серед садиб (оцінка)	Типові локації (кластери)
1. Гостинність (розміщення)	Проживання у кімнатах, будиночках, котеджах; глемпінг; дерев'яні еколоджі	Висока (90% садиб)	Гірський кластер, Розточчя, приміські громади
2. Харчування та гастрономія	Домашня кухня, локальні продукти, дегустації (сир, мед, м'ясо), участь у приготуванні страв	Висока (75%)	Гологори, Бойківщина, Карпатський кластер
3. Агротуризм	Участь у фермерських роботах, догляд за тваринами; крафтове виробництво	Середня (55%)	Дрогобиччина, Стрийщина, Золочівський район
4. Активний та екологічний відпочинок	Піші маршрути, велотуризм, рибальство, зимові види спорту	Висока (80%)	Сколівські Бескиди, Турківщина, Надбужжя
5. Культурно-етнографічні послуги	Майстер-класи з ремесел, фольклор, екскурсії до історичних локацій,	Середня (60%)	Бойківсько-Лемківський кластер, Гологори
6. Оздоровчі та релаксаційні програми	Йога-ретрити, купання в чанах, відпочинок на природі, сон на сіні	Середня (45%)	Славське, Східниця, Сколе
7. Освітньо-пізнавальні програми	Екостежки, birdwatching, екоуроки, дитячі табори	Низько-середня (30%)	Розточчя, Яворівщина
8. Подієвий туризм та локальні фести	Фестивалі, гастромандрівки, ярмарки, святкування традицій	Середня (50%)	Турківщина, Самбірщина, Опілля

Сучасні садиби зеленого туризму на Львівщині пропонують комплексний пакет послуг, який поєднує проживання, харчування, дозвілля, пізнавальні та оздоровчі активності. За результатами наукових досліджень і даними професійних порталів, найпоширенішими напрямками діяльності є: Послуги розміщення (гостинність) - надання кімнат у сільських будинках, окремі котеджі чи будиночки, еко-будиночки, глемпінг-локації. Харчування та гастрономічні послуги - домашня кухня на основі локальних продуктів, дегустації сирів, меду, м'ясних делікатесів, випічки, участь туристів у приготуванні страв. Агротуристичні активності - знайомство з фермерським господарством, участь у сезонних сільськогосподарських роботах (збір ягід, сіно, догляд за тваринами), демонстрація крафтового виробництва (сироваріння, пасічництво, виноробство). Екологічний та активний відпочинок - піші, велосипедні, кінні маршрути, прогулянки лісом, грибні та ягідні тури, сплави річками, рибальство, взимку – лижі, сноуборд, санна рекреація у гірських районах. Культурно-етнографічні послуги - знайомство з місцевими традиціями, обрядами та фольклором, майстер-класи з народних ремесел (гончарство, ткацтво, різьба по дереву), відвідування локальних фестивалів, ярмарків, свят. Оздоровчі та рекреаційні послуги - відпочинок на чистому повітрі, тиша, релакс, йога-ретрити, програми психологічного відновлення, поєднання з бальнеологічним лікуванням у курортних зонах. Освітньо-пізнавальні програми - екоосвітні маршрути для школярів та студентів, семінари й тренінги з екологічного способу життя, органічного землеробства.

Таким чином, сучасний стан розвитку зеленого туризму на Львівщині можна охарактеризувати як динамічний, але ще не повністю структурований: мережа садиб активно розвивається, формується кілька регіональних кластерів, поступово розширюється спектр послуг і підвищується їх якість. Водночас існує потреба у вдосконаленні системи обліку й статистики, стандартизації послуг, розвитку маркетингових платформ і поглибленні співпраці між садибами, громадами та органами влади.

2.3. Економічний вплив зеленого туризму на розвиток сільської економіки регіону

Зелений туризм є одним із ключових інструментів активізації економічного розвитку сільських територій Львівської області, оскільки безпосередньо впливає на формування доходів домогосподарств, створення робочих місць та розвиток малого підприємництва. У контексті трансформаційних процесів, децентралізації та воєнних викликів саме зелений туризм забезпечує для сільських громад можливість диверсифікувати економіку, зменшити залежність від традиційного сільського господарства та посилити фінансову стійкість домогосподарств. Фінансовий ефект зеленого туризму для сільських домогосподарств формується за рахунок кількох основних джерел.

Доходи від розміщення туристів - власники сільських садиб отримують оплату за проживання туристів у кімнатах, котеджах або окремих будиночках. Навіть при відносно невеликій кількості місць (2–5 кімнат) зелений туризм може забезпечити відчутну частку сімейного бюджету, особливо у період високого сезону. Для значної частини домогосподарств Львівщини, задіяних у зеленому туризмі, доходи від туристів є додатковими до аграрних, але в окремих випадках вони набувають статусу одного з основних джерел прибутку.

Доходи від харчування та локальної продукції - важливою статтею доходів є забезпечення туристів харчуванням: комплексні обіди, сніданки, дегустаційні набори. Використання власної сировини (овочі, молоко, м'ясо, яйця, мед) дозволяє домогосподарствам мінімізувати витрати й максимізувати прибуток. Додатково господарі продають крафтові продукти (сири, мед, варення, настоянки, випічку), що розширює дохідну базу та сприяє розвитку локальних брендів.

Доходи від дозвілєвих та екскурсійних послуг - туристи оплачують екскурсії до природних та історико-культурних об'єктів, майстер-класи з ремесел чи традиційної кухні, участь у сільськогосподарських роботах (як «анімований» досвід), організацію риболовлі, походів, кінних прогулянок. Таким чином, одне домогосподарство може формувати кілька паралельних потоків

доходів, що знижує ризики, пов'язані з сезонністю або нестабільністю окремих видів діяльності.

Таблиця 2.4

Економічні вигоди зеленого туризму для сільських громад Львівщини

Напрямок економічних вигод	Конкретні прояви економічного ефекту	Вплив на громади Львівщини
1. Зростання доходів домогосподарств	Оплата за проживання, харчування, продаж крафтової продукції	Підвищення рівня добробуту; формування стійких сімейних бюджетів
2. Розширення зайнятості населення	Сезонні та постійні робочі місця: адміністрування, гіді, інструктори	Зменшення безробіття; зниження рівня трудової міграції; залучення молоді до місцевого бізнесу
3. Підтримка малого та сімейного підприємництва	Створення садиб, міні-ферм, сироварень, майстерень, ремісництва	Розвиток місцевої економіки; стимулювання підприємницької активності; формування бізнес-кластерів
4. Мультиплікативний ефект для локальних ринків	Зростання попиту на продукти, транспорт, логістику	Активізація торгівлі; підвищення обороту локальних підприємств
5. Надходження до місцевих бюджетів	Сплата податків, зборів, підприємництво	Збільшення фінансової спроможності ОТГ; можливість інвестувати
6. Розвиток інфраструктури	Ремонт доріг, створення еко-стежок, зон відпочинку,	Поліпшення якості життя жителів; підвищення туристичної привабливості
7. Збереження культурної та природної спадщини	Попит на ремесла, традиції, фестивалі, природні об'єкти	Формування культурних брендів; розвиток етнотуризму;
8. Формування позитивного іміджу громади	Поширення інформації про локацію через туристів, соцмережі, ЗМІ	Приваблення інвестицій; збільшення туристичних потоків; зростання конкурентоспроможності регіону

Непрямі доходи домогосподарств - окрім прямих фінансових надходжень, зелений туризм сприяє зростанню попиту на будівельні, ремонтні послуги (оновлення садиб), транспортні послуги (підвезення туристів, трансфери),

локальну торгівлю (магазини, аптеки, ринки). Це опосередковано збільшує доходи інших жителів громади, формуючи мультиплікативний ефект для сільської економіки.

Розвиток зеленого туризму істотно впливає на структуру зайнятості в сільських громадах Львівщини. Зелений туризм генерує попит на працю у сфері розміщення (адміністрування, прибирання, обслуговування), у харчуванні (кухарі, помічники, постачальники продуктів), у сфері дозвілля (інструктори, гіді, аніматори), у транспортній логістиці (перевізники, трансферні служби). Важливо, що частина цих робочих місць є сезонними, але саме вони дозволяють компенсувати періоди низької зайнятості в сільському господарстві. Розширення самозайнятості та сімейного бізнесу. Більшість садіб зеленого туризму на Львівщині функціонують як малі сімейні підприємства. Це сприяє залученню до бізнесу кількох поколінь родини, зростанню рівня самозайнятості, формуванню підприємницьких компетентностей у молоді. Фактично зелений туризм стає зручним «вхідним пунктом» у сферу малого підприємництва, оскільки вимагає відносно менших стартових інвестицій порівняно з класичним готельним бізнесом. Поява суміжних видів підприємницької діяльності. Попит з боку туристів стимулює розвиток міні-ферм і крафтових виробництв (сироварні, пасіки, міні-виноробні), ремісничих майстерень (гончарство, деревообробка, текстиль), подієвих ініціатив (фестивалі, ярмарки, гастротури). Таким чином, зелений туризм формує локальні підприємницькі екосистеми, у яких взаємодіють садиби, фермери, ремісники, перевізники та громади. Також зелений туризм сприяє зменшенню трудової міграції дає можливість отримувати стабільні доходи в межах громади разом з тим маємо зниження відтоку працездатного населення за кордон чи до великих міст, збереження сімей, формуванню позитивних демографічних тенденцій у сільській місцевості.

Офіційна державна статистика України не виділяє зелений туризм як окрему категорію, а більшість даних щодо сільських садіб формується на основі галузевих досліджень, професійних асоціацій та регіональних програм. Тому аналіз має узагальнений, оціночний характер.

Динаміка кількості садиб

За останні роки в Україні в середньому функціонує близько 2 тис. садиб сільського зеленого туризму, при цьому саме західні області (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька) демонструють найвищу концентрацію таких об'єктів. Експертні оцінки свідчать, що частка Львівщини у загальній кількості садиб становить близько 8–12 %, тобто орієнтовно 150–200 об'єктів, що працюють зі сталим туристичним потоком. Після пандемії COVID-19 та на тлі повномасштабної війни спостерігалася перебудова внутрішнього туристичного попиту, із посиленням інтересу до безпечніших форматів відпочинку на природі та у сільській місцевості, що позитивно вплинуло на попит на послуги зеленого туризму.

Тенденції доходів та завантаженості

Середня завантаженість садиб у високий сезон (літо, частково зима в гірських районах) у багатьох локаціях наближається до 70–90 %, тоді як у міжсезоння може падати до 30–40 %. Власники садиб у популярних кластерах (Сколівські Бескиди, околиці Славського, Розточчя) відзначають, що доходи від туристичної діяльності за сезон часто співставні або перевищують річні доходи від традиційного агровиробництва при менших виробничих ризиках.

Регіональний економічний ефект

Зростання кількості садиб і туристичних потоків у сільські території сприяє збільшенню надходжень до місцевих бюджетів (єдиний податок, земельний податок, інші платежі). За рахунок мультиплікативного ефекту кошти, витрачені туристами в регіоні, підтримують роботу локальних магазинів, СТО, ринків, ремісничих майстерень, що посилює економічну стійкість громад. Зелений туризм поступово стає одним із пріоритетів стратегій розвитку територіальних громад Львівщини, що відображається в підтримці локальних проєктів, промоції кластерів, участі у грантових програмах.

Якісні тенденції

Змінюється структура попиту: зростає інтерес до екоорієнтованих, культурно-етнографічних та гастрономічних продуктів, а також до «тихого» відпочинку й

ретритів. Власники садиб активніше використовують цифрові платформи (сайти бронювання, соціальні мережі), що розширює ринки збуту послуг. Поступово підвищуються стандарти якості, зростає увага до комфортності, екологічності та безпеки.

Зелений туризм на Львівщині забезпечує суттєвий економічний ефект на рівні домогосподарств, сприяє розширенню зайнятості, розвитку малого підприємництва та формуванню локальних туристичних кластерів. Незважаючи на обмеженість офіційної статистики, динаміка розвитку (зростання кількості садиб, розширення спектра послуг, підвищення ролі туризму в стратегіях громад) свідчить про посилення економічного значення зеленого туризму для сільської економіки регіону. Подальший розвиток цієї сфери потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання, державної та регіональної підтримки, а також інституційного супроводу (кластеризація, маркетинг, навчання власників садиб).

2.4. Проблеми та стримуючі фактори розвитку зеленого туризму у Львівській області.

Попри значний природно-рекреаційний та економічний потенціал зеленого туризму, Львівська область досі стикається з низкою проблем і стримуючих чинників, які уповільнюють перетворення цієї сфери на повноцінний драйвер сільського розвитку. Ефективний рух уперед потребує комплексного усунення інфраструктурних, організаційних, маркетингових та соціально-економічних бар'єрів, а також адаптації локальних громад до умов воєнного часу. Нижче розглянуто ключові обмеження, що стримують розвиток зеленого туризму в регіоні.

Незадовільний стан транспортної інфраструктури в окремих громадах. У багатьох сільських районах (особливо гірських і передгірських) дорожнє покриття перебуває у незадовільному стані, що ускладнює доступ до садиб і природних об'єктів. Нерегулярність громадського транспорту зменшує туристичний потік і можливість організованих турів.

Недостатній розвиток туристичної інфраструктури.

У значній частині сільських територій не вистачає належно облаштованих місць відпочинку, інформаційних центрів, туристичних вказівників, велостоянок, еко-стежок. Проблемою є відсутність промаркованих та безпечних туристичних маршрутів у багатьох районах.

Нерівномірність розвитку інженерних мереж.

Доступ до швидкісного інтернету все ще обмежений у віддалених селах, що обмежує можливість онлайн-просування садиб. Проблеми з водопостачанням, енергозабезпеченням та системами утилізації сміття стримують розвиток сучасних екоподжів і глемпінгів.

Нестача інвестицій у оновлення приватних садиб.

Для більшості власників агросадиб є складним питання модернізації будівель, санвузлів, кухонь, гостьових зон. Відсутність доступних пільгових кредитів також гальмує оновлення матеріальної бази.

Низький рівень інформаційного забезпечення.

Більшість садиб не мають професійних сайтів, системи онлайн-бронювання, QR-каталогів чи належної присутності у соціальних мережах. Не сформовано єдиного реєстру агросадиб Львівщини.

Слабка координація між громадами та туристичними операторами.

Відсутні узгоджені туристичні маршрути між громадами. Низький рівень кооперації між садибами та туроператорами знижує можливість створення комплексних туристичних турів.

Обмежені регіональні маркетингові кампанії.

Окремі громади проводять промокампанії точково, без об'єднаної стратегії. Інформація про туристичні можливості Львівщини недостатньо представлена на національних і міжнародних платформах.

Низька впізнаваність зеленого туризму як бренду.

Більшість громад не мають чітких туристичних логотипів, брендів територій чи унікальних позиціонувальних стратегій. Недостатньо розвинена система гастрономічних, етно- та екофестивалів для популяризації сільських територій.

Дефіцит професійних кадрів у сфері гостинності та туризму.

У багатьох громадах бракує фахівців у сфері екскурсійної діяльності, маркетингу, готельного сервісу, організації дозвілля. Деякі власники садиб не володіють навичками SMM, цифрового маркетингу та сервісних стандартів.

Відсутність системної підготовки та підвищення кваліфікації.

Недостатня кількість навчальних програм, тренінгів, курсів для власників агросадиб у сільській місцевості. У громадах мало спеціалістів, здатних формувати туристичні стратегії та бізнес-плани.

Неузгодженість інституційної політики.

В Україні досі немає спеціального Закону про зелений туризм (на час підготовки роботи), що створює правову невизначеність. Органи місцевого самоврядування часто не мають окремих структурних підрозділів з розвитку туризму та супроводу бізнесу.

Обмеженість фінансових та консультативних ресурсів.

Доступ до грантів, кредитів, програм підтримки залишається недостатньо систематизованим і складним для новачків. Відсутні локальні центри підтримки підприємництва у сфері зеленого туризму.

Зниження туристичних потоків у періоди загострення безпекової ситуації.

Попит на відпочинок у західних областях зростає хвилеподібно, залежно від новин про безпеку та обстріли в інших регіонах. Частина туристів обирає більш віддалені та безлюдні локації, що змінює структуру попиту.

Збільшення витрат домогосподарств та садиб.

Підвищення цін на будівельні матеріали, енергоносії та продукти ускладнює модернізацію садиб. Частина домогосподарств використовує свої об'єкти для розміщення внутрішньо переміщених осіб, що змінює бізнес-модель.

Проблеми з інвестиціями та доступом до ресурсів.

Під час війни зменшується інвесторська активність, а кредитні ризики зростають. Міжнародні гранти часто потребують значних організаційних зусиль і координації, яких бракує громадам.

Переорієнтація туристичних продуктів.

Спостерігається зростання попиту на близькі, безпечні, малолюдні місця для короткострокового відпочинку. Це стимулює розвиток мікросадиб, ретритів, екологічних та оздоровчих форматів.

Збільшення ролі внутрішнього туризму

Внутрішній туризм стає основним драйвером попиту (особливо Львівщина як безпечніший регіон), при цьому зменшується частка іноземних туристів. Це дає можливості для розвитку, але вимагає адаптації послуг під українських туристів.

Проблеми та стримуючі фактори розвитку зеленого туризму у Львівській області є комплексними та мають інфраструктурний, економічний, соціальний і безпековий характер. Водночас значна частина цих бар'єрів може бути усунута за умов державної підтримки, розвитку локальних туристичних кластерів, впровадження інноваційних маркетингових підходів і активної участі територіальних громад. Саме комплексна система стимулів та реформ має стати фундаментом для заходів, запропонованих у наступному розділі роботи.

У другому розділі було комплексно проаналізовано природно-рекреаційний потенціал, сучасний стан та економічний вплив зеленого туризму на розвиток сільських територій Львівщини. Львівська область володіє значними природними, культурними та інфраструктурними передумовами для розвитку зеленого туризму. Ландшафтне різноманіття, наявність природоохоронних територій, сприятливий клімат та етнокультурна спадщина створюють унікальні можливості для формування конкурентоспроможних туристичних продуктів. Сучасна мережа садиб зеленого туризму Львівщини демонструє поступове зростання та диверсифікацію. На території області вже сформовано кілька туристичних кластерів (Карпатський, Розточчя, Гологори, Бойківщина, приміські громади), які спеціалізуються на різних видах діяльності - від агротуризму й гастротуризму до активних та етнографічних практик. Структура послуг садиб є багатофункціональною та орієнтованою на різні групи туристів. Проживання, харчування, крафтове виробництво, рекреаційні активності, майстер-класи та етнокультурні заходи формують комплексні пропозиції та розширюють спектр можливих джерел доходів.

Зелений туризм є вагомим чинником розвитку локальної економіки та підвищення добробуту населення. Він створює нові робочі місця, підтримує самозайнятість, стимулює розвиток малого бізнесу, сприяє зростанню податкових надходжень до місцевих бюджетів і формує мультиплікативний ефект у суміжних галузях сільського господарства, ремесел, транспорту та торгівлі. Економічний вплив зеленого туризму має довгостроковий характер. Зростання туристичних потоків веде до покращення інфраструктури, модернізації приватних садиб, підвищення якості життя населення та створення позитивного іміджу громад, що сприяє залученню інвестицій і подальшому розвитку регіону.

Незважаючи на позитивну динаміку, подальший розвиток зеленого туризму потребує системного державного та регіонального регулювання. Відсутність єдиної статистичної бази, стандартизації послуг, інформаційної підтримки та спеціального законодавства сповільнює темпи розвитку галузі, що потребує формування комплексу заходів у наступному розділі роботи. Отже, зелений туризм уже відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку Львівської області, а його потенціал значно перевищує наявні масштаби. Реалізація стратегічних заходів підтримки дозволить перетворити його на один з ключових драйверів місцевої економіки.

Розділ 3. Напрями удосконалення та стимулювання розвитку зеленого туризму у сільських місцевостях Львівщини

3.1. Стратегічні пріоритети розвитку зеленого туризму в регіоні

Розвиток зеленого туризму у Львівській області потребує чітко визначених стратегічних орієнтирів, що враховують природно-рекреаційні ресурси, соціально-економічний потенціал громад, сучасні європейські підходи до сталого туризму та виклики воєнного часу. Формування стратегічних пріоритетів має здійснюватися на основі збалансованого партнерства між владою, бізнесом та населенням, а також через активне залучення місцевих ініціатив, розвиток підприємництва та інновацій. Нижче розглянуто три ключові компоненти стратегічних пріоритетів: регіональна політика сталого туризму, підтримка місцевих ініціатив, механізми партнерства громади, бізнесу та влади.

Львівщина володіє природними конкурентними перевагами, які можуть стати основою для сталого туристичного зростання. Включення зеленого туризму до стратегій розвитку ОТГ, обласних програм та Планів відновлення дозволить концентрувати ресурси на ключових напрямках. Політика має будуватись на таких засадах, як збереження природних екосистем, обмеження негативного впливу на довкілля (екостежки, контроль рекреаційних навантажень), підтримка локальних виробників та ремесел, адаптація туристичного сектору до умов воєнного стану та безпеки[6].

Доцільно розвивати туристичні кластери: Карпатський (Сколівські Бескиди), Бойківсько-Лемківський, Розточчя та Яворівщина, Приміський кластер Львівщини, Гологори–Поділля. Кластеризація дозволяє формувати єдиний туристичний продукт, оптимізувати логістику, підсилювати маркетинг і забезпечувати високу якість послуг.

Регіональна політика має включати інвестування у дороги до природних локацій та садиб, еко-маршрути, велостежки, оглядові майданчики, навігацію та інформаційні центри, водопостачання, інтернет, енергоефективні рішення. Це зробить території більш доступними та привабливими для туристів.

Розробка бренду «Зелена Львівщина» або брендів окремих кластерів дозволить формувати цілісне сприйняття регіону та просувати туристичні локації на національному та міжнародному рівнях. До основних механізмів підтримки місцевих ініціатив відносимо мікрогранти та субвенції для садиб та фермерських господарств, освітні програми та центри розвитку туризму, підтримка крафтових виробників та ремесел, фінансові стимули для громади та бізнесу, створення туристичних подій та маршрутів

Мікрогранти та субвенції доцільно передбачити на створення нових агросадиб, модернізацію санітарних вузлів, облаштування еко-стежок, розвиток крафтових виробництв, цифровізацію (сайти, системи онлайн-бронювання). Грантова підтримка значно прискорює розвиток сімейних бізнесів.

Освітні програми та центри розвитку туризму покликані забезпечити підготовку кадрів через тренінги з гостинності, навчання з маркетингу та SMM, програми сертифікації власників садиб, навчальні візити до розвинених регіонів (Польща, Словаччина, Австрія).

Підтримка крафтових виробників та ремесел оскільки розвиток зеленого туризму нерозривно пов'язаний із місцевою продукцією: сири, мед, ягоди, хліб, декоративні вироби, текстиль. Механізми підтримки мають включати створення локальних ринкових майданчиків, фестивалі та ярмарки, розвиток гастрономічних маршрутів.

Фінансові стимули для громади та бізнесу. Це можуть бути: зменшення ставок єдиного податку, пільги для новостворених садиб, компенсації за екологічні інвестиції, додаткові стимули для ОТГ, які активно розвивають туризм.

Створення туристичних подій та маршрутів. Підтримка місцевих ініціатив щодо створення: фестивалів (меду, сиру, ремесел), етнофестивалів, спортивних подій (трейлранінг, велозабіги), тематичних турів (історичних, гастрономічних, етнографічних).

Основою розвитку туристичного бізнесу має стати партнерство громади, бізнесу та влади[8]. Модель трьохсторонньої взаємодії (Community–Business–Government) - сталий розвиток зеленого туризму можливий лише у співпраці:

- громади - формують локальні ініціативи та ресурси;
- бізнес - забезпечує послуги та інвестиції;
- влада - створює сприятливе середовище, програми підтримки, інфраструктуру.

Розвиток туристичних кластерів. Кластери дають змогу об'єднувати зусилля: садиб, фермерів, перевізників, ремісників, громад, старостатів, ОТГ, туристичних агенцій та маркетингових платформ. Це дозволяє зменшити витрати, покращити якість послуг та створювати спільну пропозицію.

Публічно-приватне партнерство (ППП). Застосування механізмів PPP дозволяє реалізувати інфраструктурні проєкти: облаштування природних територій, будівництво екоцентрів, благоустрій маршрутів та рекреаційних зон, створення кемпінгів і туристичних таборів.

Туристичні ради та дорадчі органи при громадах. Рекомендується створювати: Ради розвитку туризму, Асоціації місцевого туризму, Координаційні групи з розвитку зелених садиб. Це формує системне управління туристичною політикою[15].

Цифрове партнерство та регіональні платформи. Важливо створити: єдину онлайн-платформу «Зелена Львівщина», інтерактивні карти кластерів, каталоги агросадиб, електронні маршрути. Це значно підсилить маркетинг регіону.

Стратегічні пріоритети розвитку зеленого туризму у Львівській області мають базуватися на принципах сталості, екологічності та партнерської взаємодії. Формування регіональної політики, підтримка місцевих ініціатив та створення дієвих партнерств - це фундамент майбутнього зростання, здатний перетворити зелений туризм на ключовий драйвер соціально-економічного розвитку сільських територій.

3.2. Організаційно-економічні заходи активізації зеленого туризму

Ефективна активізація зеленого туризму у Львівській області потребує впровадження комплексу організаційно-економічних заходів, зорієнтованих на поєднання ресурсного потенціалу регіону, підприємницької ініціативи місцевого населення, інституційної підтримки органів влади та можливостей міжнародного співробітництва. До ключових напрямів належать: формування кластерів зеленого туризму, розробка нових туристичних продуктів, розвиток інфраструктури та сервісів, а також запуск дієвих механізмів фінансової підтримки.

Створення кластерів зеленого туризму. Кластер у сфері зеленого туризму можна визначити як територіально локалізовану групу взаємопов'язаних суб'єктів (садиб, фермерських господарств, ремісників, перевізників, закладів харчування, громадських організацій та органів місцевого самоврядування), які спільно формують цілісний туристичний продукт та діють на основі партнерства[14]. Основні організаційні кроки зі створення кластерів:

Ідентифікація потенційних кластерних територій

- гірські та передгірські райони (Сколівські Бескиди, Турківщина) – кластер активного й екологічного туризму;
- Розточчя та Яворівщина – кластер екологічних стежок, освітнього та сімейного туризму;
- Гологори, Подільські пагорби – кластер етнографічного, історико-культурного та гастрономічного туризму;
- приміські громади навколо Львова – кластер короткострокового відпочинку (“weekend-туризм”) та гастротуризму.

Створення кластерних координаційних рад

- формування координаційної групи з представників ОТГ, власників садиб, ремісників, туристичних операторів;
- визначення спільних цілей, ринків збуту, стандартів якості, базових маршрутів.

Налагодження горизонтальної кооперації між учасниками

- обмін інформацією про туристів, події, маршрути;
- узгодження календаря фестивалів та заходів;
- спільна участь у виставках, промокампаніях, онлайн-платформах.

Розробка єдиного кластерного бренду

- логотип, слоган, візуальна айдентика (наприклад, «Бойківська гостинність», «Смак Розточчя», «Карпатська зелена стежка»);
- єдиний сайт або розділ на регіональній платформі з каталогом садиб, маршрутів та послуг.

Впровадження механізмів спільного управління та саморегуляції

- колективні стандарти сервісу (чистота, безпека, екологічність, гостинність);
- внутрішній “кодекс” учасників кластера (етика, чесна конкуренція, можливості ко-маркетингу).

Створення кластерів зеленого туризму може дати такі економічні ефекти:

- зменшення витрат на рекламу, логістику, участь у виставках за рахунок спільних бюджетів;
- збільшення завантаженості садиб завдяки комплексному продукту (турист може відвідати одразу кілька локацій і залишитись у регіоні на довший термін);
- зростання інвестиційної привабливості території – кластери простіше залучають гранти, державне та приватне фінансування.

Розробка нових туристичних продуктів. Сучасний турист все частіше орієнтується не лише на “місце”, а на комплексний досвід. Тому для активізації зеленого туризму у Львівській області важливо розробляти нові та конкурентоспроможні туристичні продукти, які поєднують природні, культурні та гастрономічні ресурси; враховують різну тривалість перебування (одноденні тури, тури вихідного дня, тижневі програми, ретрити); орієнтовані на різні цільові аудиторії (сім’ї, молодь, пенсіонери, внутрішньо переміщені особи, іноземці, корпоративні групи) [7]. Це можуть бути:

1. Гастрономічні та аграрні тури - “Сирний шлях Львівщини”, “Медові дороги Розточчя”, “Фермерські секрети Карпат”, де будуть включені дегустації, майстер-класи з приготування страв, відвідування фермерських господарств та крафтових виробництв.
2. Етнографічні та культурні тури - “Бойківські традиції”, “Лемківський фольклорний вікенд”, “Свято в селі”, що передбачають участь у місцевих святах, фольклорних вечорах, ремісничих майстернях.
3. Екологічні та освітні тури - програми для школярів та студентів: екоуроки, польові практики, «зелена школа», спостереження за флорою та фауною, маршрути по НПП, заповідниках, еко-стежках.
4. Активний та пригодницький туризм - піші та велосипедні маршрути, кінні тури, трейлранінг, сплави річками, зимові походи які можуть включати елементи “soft adventure” для масового туриста.
5. Оздоровчі та релаксаційні програми - ретрити, “детокс-тури”, “тихий туризм” (відпочинок без гаджетів, релакс у природі), поєднання з бальнеологічними курортами (Трускавець, Східниця).

Для розробки продуктів необхідно:

- проведення маркетингових досліджень: які формати турів потрібні, яка цільова аудиторія, яка цінова ніша;
- формування пакетних пропозицій: проживання + харчування + активності + трансфер;
- встановлення прозорості цінової політики (диференціація за сезоном, знижки для груп, сімейні пакети).
- створення каталогу продуктів для туроператорів, громад, освітніх закладів, компаній (корпоративний відпочинок).

Організаційно-економічні заходи у сфері інфраструктури мають забезпечити комфорт, безпеку та доступність сільських територій для туристів. Основні напрямки розвитку інфраструктури:

1. Транспортна доступність (ремонт та утримання доріг до ключових туристичних сіл та об'єктів, організація регулярних автобусних маршрутів (особливо у вихідні та туристичні сезони), створення паркувальних майданчиків, зупинок, навігаційних знаків).
2. Туристична інфраструктура (облаштування еко-стежок, оглядових майданчиків, зон відпочинку, місць для пікніків, встановлення інформаційних стендів, карт, вказівників, створення туристично-інформаційних центрів (ТІС) у кластерах).
3. Цифрова інфраструктура (забезпечення стабільного інтернет-покриття та мобільного зв'язку в селах, розробка мобільних додатків або інтерактивних карт з маршрутами, садибами, подіями, впровадження систем онлайн-бронювання та електронних платежів).
4. Сервісна інфраструктура (підготовка стандартизованих послуг гостинності (чистота, харчування, безпека, привітність), навчання персоналу етикету, основам іноземних мов, комунікації з клієнтом, розвиток додаткових сервісів: прокат велосипедів, спорядження, дитяче дозвілля, анімація).

Інвестиції в інфраструктуру мають мультиплікативний ефект – вони збільшують тривалість перебування туристів, середній чек, повторні візити. Інфраструктура, створена для туристів, одночасно покращує умови життя місцевого населення (дороги, інтернет, освітлення, благоустрій).

Без належної фінансової підтримки активізація зеленого туризму часто стикається з ресурсними обмеженнями: нестачею капіталу для запуску бізнесу, модернізації садиб, розробки промоматеріалів тощо. Тому важливо системно застосовувати організаційно-економічні механізми підтримки. Державні та місцеві програми підтримки малого бізнесу. Програми часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами. Надання мікрогрантів для створення або розширення садиб, екоферм, ремісничих майстерень. Пільги або зниження місцевих податків для новостворених об'єктів зеленого туризму.

Міжнародні грантові програми. Участь громад та підприємців у програмах ЄС, ПРООН, USAID, GIZ, фондів сталого розвитку, які підтримують розвиток сільських територій, екологічних ініціатив, жіноче підприємництво, крафтове виробництво. Фінансування може надаватися на: ремонт та реконструкцію приміщень; створення туристичної інфраструктури (маршрути, велодоріжки, екостежки); розробку маркетингових стратегій та брендів; цифровізацію (сайти, додатки) [16].

Ко-фінансування проєктів з боку громад. Місцеві бюджети можуть виступати партнерами у грантових заявках, забезпечуючи співфінансування (наприклад, 10–20 % вартості проєкту). Це підвищує шанси на отримання міжнародної допомоги та робить громаду активним учасником змін.

Краудфандинг та соціальні інвестиції. Залучення коштів через краудфандингові платформи для окремих проєктів (відновлення садиби, створення музею, запуск фестивалю). Соціально відповідальний бізнес (банки, великі компанії) може інвестувати в інфраструктуру зеленого туризму в рамках корпоративної соціальної відповідальності (CSR).

Кредитно-гарантійні механізми. Співпраця з банками з метою розробки спеціальних кредитних продуктів для зеленого туризму (знижені ставки, пільговий період). Створення регіональних гарантійних фондів, які частково покривають ризики для банківських установ при кредитуванні малого туристичного бізнесу.

Організаційно-економічні заходи активізації зеленого туризму у Львівській області мають бути комплексними, взаємопов'язаними та скоординованими. Створення кластерів, розробка нових туристичних продуктів, розвиток інфраструктури та запуск ефективних механізмів фінансової підтримки дозволять:

- посилити конкурентні позиції регіону на туристичному ринку;
- забезпечити зростання доходів місцевого населення;
- стимулювати мале підприємництво та самозайнятість;
- підвищити інвестиційну привабливість сільських територій;

- реалізувати потенціал зеленого туризму як стратегічного чинника сталого розвитку Львівщини.

3.3. Маркетингова стратегія просування зеленого туризму Львівщини

Ефективний розвиток зеленого туризму у Львівській області неможливий без цілісної та професійно побудованої маркетингової стратегії. Маркетинг у сфері зеленого туризму має враховувати природні, соціальні, культурні та економічні особливості регіону, орієнтуватися на сучасні тенденції туристського попиту та використовувати інструменти цифрової комунікації, брендингу й партнерств. Метою маркетингової стратегії є формування позитивного іміджу сільських територій, розширення туристичних потоків, збільшення видимості та впізнаваності Львівщини як осередку сталого та екологічного туризму.

Брендинг сільських територій у контексті зеленого туризму – це не просто «логотип і слоган», а цілісний, системний процес формування впізнаваного образу громади, який продає досвід, емоції та цінності території[16]. Бренд території – це комплексне уявлення про село/громаду в очах цільових аудиторій (туристів, інвесторів, партнерів, мешканців). Це поєднання:

- унікальних ресурсів (природа, культура, кухня, люди);
- відчуттів та емоцій, які отримує турист;
- історій, які розповідають про цю територію;
- візуальної та вербальної айдентики (назва, логотип, слоган, кольори, стиль комунікації).

Мета брендингу – зробити так, щоб при словах «це село / ця громада» в уяві відразу виникав чіткий позитивний образ і бажання приїхати.

Перший крок – об’єктивно зрозуміти, хто ви і що можете запропонувати. Аналіз ресурсів:

- природні (ліси, ріки, гори, ландшафти);
- культурні (церкви, каплиці, музеї, пам’ятки);
- етнографічні (традиції, ремесла, кухня, діалект, одяг);

- людські (активні господарі, майстри, ініціативні вчителі, священник, молодь);
- інфраструктурні (дороги, садиби, заклади харчування, ТІЦ, інтернет).

Аналіз цільових аудиторій:

- хто наш головний гість? – сім'ї з дітьми, молодь, мешканці Львова/області, внутрішні туристи з інших регіонів, іноземці;
- які їхні потреби? – тиша, природа, автентика, безпека, гастрономія, активний відпочинок, фестивалі.

Аналіз конкурентів:

- які села/громади поруч вже активно розвивають зелений туризм?
- чим вони виділяються?
- чим ви реально кращі / інші?

Результат етапу – карта сильних і слабких сторін та розуміння, в чому може бути наша унікальність. Далі формування унікальної ціннісної пропозиції (УЦП) це серце бренду відповідь на запитання: «Чому турист має приїхати саме до нас, а не в інше село/громаду». Визначення ключової ідеї бренду вона має бути реалістичною (не вигадувати того, чого немає), емоційною (не лише «гарна природа», а «місце, де ти відключаєшся від міста»), конкретною (не все одразу, а 1–2 чіткі акценти). Слоган і позиціонування. Слоган коротко передає суть бренду: – «Тут живе тиша і традиція» – «Смак Карпат у кожному домі» – «Розточчя – дихай глибше». Позиціонування – це те, як ми хочемо, щоб нас сприймали: сімейний спокійний відпочинок, гастро-напрямок, молодіжна активність, місце фестивалів тощо.

Наступний етап візуальна айдентика (логотип, стиль, символи). Коли ідея зрозуміла – її потрібно «упакувати» в картинку та стиль. Логотип має бути простим, читабельним, адаптивним (на сайті, в соцмережах, на вивісці, на футболці). Може містити: – елемент ландшафту (гора, ріка, дерево, пагорб); – символ ремесла (горщик, ткацький візерунок, бджола); – етнографічний орнамент. Кольорова палітра - зазвичай – зелений (природа), коричневий (земля, дерево), синій (вода/небо), теплі відтінки (гостинність, дім). Важливо, щоб

кольори були постійними у всіх матеріалах (плакати, буклети, сайт). Брендінг сільських територій – це глибокий аналіз сильних сторін громади, чітка ідея та позиціонування (хто ми і для кого), візуальний та змістовний образ (логотип, історія, стиль сервісу), залучення мешканців, системне просування через онлайн і офлайн канали, постійний моніторинг результатів. Такий підхід дозволяє перетворити «звичайне» село на впізнавану туристичну дестинацію, яка приносить стабільні економічні вигоди, підвищує самооцінку громади й зміцнює її майбутнє.

У сучасних умовах цифровізація стає ключовим фактором конкурентоспроможності туристичних дестинацій[25]. Для сільських територій Львівщини популяризація зеленого туризму через цифрові технології дозволяє:

- працювати з широкою аудиторією без значних витрат;
- формувати сучасний, привабливий образ території;
- зменшувати інформаційні бар'єри між громадою та туристом;
- підвищувати доходи та завантаженість садиб навіть у міжсезоння.

Сайт - це «вітрина» території, її обличчя у цифровому середовищі. Він має містити:

- каталог агросадиб (фото, опис, контакти, послуги, ціни);
- туристичні маршрути (еко-стежки, веломаршрути, піші маршрути, карти);
- календар подій (етнофестивалі, ярмарки, святкування);
- історії місцевості (легенди, традиції, визначні люди);
- фото- та відеогалерею;
- інтерактивну карту локацій (POI - points of interest);
- сторінку для бронювання або контакти садиб;
- новини громади та кластера.

Сайт має бути мобільним (адаптивний дизайн), SEO-оптимізованим (щоб його знаходили у Google), зрозумілим, простим і швидким. Соцмережі - це основний канал популяризації зеленого туризму, особливо серед молоді та сімей. Соціального контент має містити мінімум тексту - максимум емоцій, живі фото (без стокових картинок), стабільність (не рідше 3–4 постів на тиждень),

використання брендovаних хештегів (#ЗеленаЛьвівщина, #RostochchiaEcoTravel). Популяризація зеленого туризму через цифрові технології - це цілісна стратегія, яка включає:

- створення цифрової інфраструктури (сайт, карти, каталоги садиб);
- активність у соцмережах і професійний візуальний контент;
- онлайн-рекламу та роботу з блогерами;
- інтерактивні туристичні рішення (VR, мобільні додатки, маршрути);
- постійний моніторинг результатів і зворотний зв'язок.

Цифрова популяризація дозволяє навіть невеликим громадам Львівщини конкурувати з великими туристичними центрами, привертати увагу аудиторії з усього світу та отримувати стабільні економічні вигоди.

Розвиток туристичних маршрутів і подієвих атракцій є ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності зеленого туризму та формування цілісної туристичної пропозиції сільських громад Львівщини. Саме маршрути та події створюють додану цінність для туристів, забезпечують повторні візити, формують унікальний образ території та збільшують середні витрати гостей під час перебування.

Туристичний маршрут у сільській місцевості - це не просто «шлях», а структурований туристичний продукт, який поєднує природні, історичні, культурні й аграрні ресурси[10]. Першим етапом є проведення інвентаризації:

- природних об'єктів (водоспади, скелі, озера, ліси, гори);
- культурних пам'яток (церкви, дерев'яні храми, музеї, меморіальні місця);
- ремісничих осередків;
- аграрних локацій (пасіки, сироварні, фруктові ферми);
- гастрономічних зупинок (локальні ресторації, дегустаційні зали);
- панорамних точок (оглядові майданчики, вершини).

На основі чого робимо інтерактивну карту потенційних точок маршруту. Львівщина має потенціал для таких категорій, як піші маршрути (1–3 год, 1 день, кількадевні походи), велосипедні маршрути (через лісові стежки, гірські райони, сільські дороги), кінні маршрути (надзвичайно перспективні в Бойківсько-

Лемківському кластері), гастрономічні маршрути («Сирна дорога», «Медовий шлях», «Смак Галичини»), історико-культурні маршрути (місця бойківської культури, давні церкви, етнографічні локації), природничо-пізнавальні еко-стежки (спостереження за птахами, флорою, геологічними об'єктами), фотографічні та панорамні маршрути (для блогерів і фотографів), релігійні маршрути (паломницькі шляхи, святині). Кожен маршрут має містити опис (історія, протяжність, рівень складності), тривалість (1 година, ½ дня, 1 день, 2–3 дні), карту та GPS-трек, місця зупинок і точки безпеки, можливість оренди спорядження, рекомендації для туристів (одяг, взуття, сезонність). Особлива увага - безпеці та навігації: знаки, маркування, місця для відпочинку, навігаційні таблички.

Розвиток туристичних маршрутів та подієвих атракцій є одним із ключових механізмів активізації зеленого туризму у Львівській області. Системний підхід до їх планування, маркування, цифрового просування та інтеграції в туристичний продукт громади дозволяє:

- формувати комплексну туристичну пропозицію;
- збільшувати тривалість перебування туристів;
- підвищувати доходи місцевого населення;
- просувати унікальні природні та культурні ресурси;
- формувати сильний бренд території;
- розвивати локальну економіку та соціальний капітал.

Туристичні маршрути та події стають не лише інструментом промоції, а й каталізатором соціально-економічних змін у сільських громадах Львівщини.

Інтеграція зеленого туризму сільських територій Львівщини з існуючими регіональними туристичними центрами є важливим інструментом розширення туристичних потоків, підвищення привабливості територій та формування комплексних маршрутів для різних категорій відвідувачів. У сучасних умовах туристи віддають перевагу багатокомпонентним, різноманітним подорожам, що включають як природні та автентичні сільські локації, так і культурні, історичні та міські атракції. Тому ефективна інтеграція дозволяє забезпечити

взаємовигідну взаємодію між сільськими громадами та великими туристичними осередками.

Інтеграція відіграє стратегічну роль у підвищенні впізнаваності сільських територій через асоціацію з відомими регіональними центрами, створенні більш багатих і різноманітних туристичних програм, що затримують туриста на довший період, розширенні екосистеми локального бізнесу через підвищення попиту на послуги садиб, ферм і ремісників, підвищенні конкурентоспроможності регіону, оскільки комплексність пропозиції стає перевагою над іншими областями, раціональному використанні туристичних потоків, що вже формуються у великих дестинаціях. Львів є головним туристичним магнітом Західної України та важливим «вхідним порталом» для внутрішніх і зовнішніх туристів. Львівщина має потужну базу природоохоронних територій НПП «Сколівські Бескиди», Яворівський НПП, Регіональний ландшафтний парк «Знесіння», Парк «Равське Розточчя». Основні форми інтеграції - спільні програми екоосвіти та турів, створення інфраструктури навколо парків, бренд «Еко-Львівщина». Через близькість до кордону Львівщина має можливість розвивати спільні українсько-польські маршрути («Шлях бджоли», «ЕтноГаличина»), транскордонні фестивалі та події, проекти ЄС (Interreg), спрямовані на зелений туризм, велосипедні маршрути, що продовжуються на територію Польщі.

Інтеграція зеленого туризму сільських територій Львівщини з регіональними туристичними дестинаціями є ключовою умовою сталого розвитку туристичної індустрії. Вона забезпечує:

- підсилення туристичних потоків;
- розширення спектра туристичних послуг;
- підвищення економічного ефекту для громад;
- формування іміджу Львівщини як комплексної туристичної території.

Формування партнерств, спільних маршрутів, промокампаній і транспортних рішень дозволяє перетворити зелені сільські території на невід'ємну частину великої регіональної туристичної екосистеми.

3.4. Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів

Запропоновані у розділі 3 стратегічні, організаційно-економічні та маркетингові заходи розвитку зеленого туризму у сільських територіях Львівщини спрямовані на досягнення конкретних економічних результатів: зростання доходів домогосподарств, розширення зайнятості, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, активізацію малого підприємництва та підвищення інвестиційної привабливості регіону. Для доведення їх доцільності необхідним є економічне обґрунтування ефективності – на основі системи показників, методики оцінювання та умовних (сценарних) розрахунків[24].

У даному підрозділі здійснено економічну оцінку результатів упровадження заходів за кількома ключовими напрямками вплив на доходи сільських домогосподарств, вплив на зайнятість і розвиток підприємництва, ефект для місцевих бюджетів та інфраструктури, розрахунок загального економічного ефекту та окупності інвестицій. Для економічного обґрунтування ефективності заходів використовуються такі основні показники.

1. Річний дохід від туристичної діяльності домогосподарств (D_t):

$$D_t = N_{\text{тур}} * C_{\text{сер}}$$

де

$N_{\text{тур}}$ – кількість туристів (гостино-днів) за рік,

$C_{\text{сер}}$ – середні витрати одного туриста за добу (проживання, харчування, додаткові послуги).

2. Додатковий дохід від реалізації супутніх послуг та продукції ($D_{\text{п}}$):

$$D_{\text{п}} = N_{\text{тур}} * C_{\text{сод}}$$

де

$C_{\text{сод}}$ – середні витрати туриста на крафтову продукцію, екскурсії, майстер-класи тощо.

3. Сукупний річний дохід від зеленого туризму в громаді (D_c):

$$D_c = \sum_{i=1}^m (D_{t_i} + D_{p_i})$$

де

m – кількість садиб/господарств, залучених до туристичної діяльності.

4. Зайнятість у сфері зеленого туризму (Z):

– кількість постійних та сезонних робочих місць, створених за рахунок розвитку садиб, сервісів, інфраструктури.

5. Надходження до місцевого бюджету (B):

$$B = D_c \cdot t$$

де

t – середня ефективна ставка податкових та обов'язкових платежів (єдиний податок, орендна плата, туристичний збір тощо).

6. Інвестиції у розвиток зеленого туризму (I):

– сума коштів, спрямованих на створення та модернізацію садиб, інфраструктури, маркетинг (власні, бюджетні, грантові, кредитні ресурси).

7. Загальний економічний ефект (E_e):

$$E_e = D_c - I$$

(для певного періоду – зазвичай 3–5 років).

8. Строк окупності інвестицій ($T_{ок}$):

$$T_{ок} = I / D_c(\text{річний})$$

На основі цієї системи показників далі подано умовний сценарний розрахунок ефективності для типової сільської громади Львівщини, яка реалізує заходи кластеризації, розвитку маршрутів, маркетингу та підтримки садиб.

Припустимо, що у громаді діє 20 садиб зеленого туризму, які в результаті впровадження запропонованих заходів (створення кластера, маркетингова стратегія, нові турпродукти, подієві атракції) досягають таких середніх показників:

- середня кількість туристів на одну садибу за сезон/рік: 250 осіб (гостиноднів),
- середні витрати туриста на проживання і харчування за добу ($C_{сер}$): 900 грн,
- середні додаткові витрати туриста ($C_{дод}$) на крафтову продукцію, екскурсії тощо 300 грн.

Тоді річний дохід однієї садиби:

$$Дт(1)=250\cdot 900=225\,000\text{ грн}$$

$$Дп(1)=250\cdot 300=75\,000\text{ грн}$$

$$Дс(1)=Дт(1)+Дп(1)=225\,000+75\,000=300\,000\text{ грн/рік}$$

Для 20 садиб:

$$Дс(20)=300\,000\cdot 20=6\,000\,000\text{ грн/рік}$$

Отже, у результаті впровадження комплексу заходів сукупний річний дохід домогосподарств від зеленого туризму в одній громаді може умовно скласти близько 6 млн грн. Якщо припустити, що до реформ та активізації туризму середня заповнюваність була нижчою (наприклад, 150 туристів на садибу, без додаткових послуг), то до впровадження заходів (умовно):

$$Дт(\text{старт})=150\cdot 700=105\,000\text{ грн/садиба}$$

$$Дп(\text{старт})=0(\text{відсутність крафтового супроводу})$$

$$Дс(\text{старт})=105\,000\cdot 20=2\,100\,000\text{ грн/рік}$$

Приріст доходів домогосподарств завдяки заходам:

$$\Delta Д=6\,000\,000-2\,100\,000=3\,900\,000\text{ грн/рік}$$

Тобто за рахунок реалізації стратегічних, організаційних та маркетингових заходів можливе збільшення доходів домогосподарств майже в 2,9 раза (з 2,1 до 6,0 млн грн), що є суттєвим економічним результатом для сільської громади.

Зростання туристичного потоку спричиняє розширення зайнятості у сфері зеленого туризму. Припустимо, що кожна садиба забезпечує 1–2 постійні робочі місця (власник + член сім'ї) і 1–2 сезонні, додатково створюються робочі місця у суміжних сферах (перевезення, екскурсійний супровід, ремесла, торгівля). Для 20 садиб постійна зайнятість - 20–40 осіб, сезонна зайнятість - ще 20–40 осіб, у суміжних видах діяльності (ремісники, фермери, перевізники, торговельні точки) - умовно 15–25 осіб. Отже, загалом зелений туризм може прямо чи опосередковано забезпечити роботою 55–105 осіб в одній громаді, що для сільської місцевості є значимим показником. Це зменшує масштаби трудової міграції, сприяє розвитку самозайнятості та формуванню стійкого шару місцевих підприємців (власників садиб, крафтових господарств, ремісників). Сукупні доходи домогосподарств і підприємців трансформуються у надходження до

місцевого бюджету у формі єдиного податку, туристичного збору, земельного податку, орендної плати, податкових надходжень від суміжного бізнесу.

Якщо умовно прийняти, що ефективна ставка платежів (податки + збори + інші бюджетні надходження) становить 7–10 % від річного доходу, тоді:

$$B=6\,000\,000*0,08\approx480\,000\text{ грн/рік}$$

Тобто місцевий бюджет громади може додатково отримувати близько 0,5 млн грн щороку тільки за рахунок функціонування зеленого туризму. Ці кошти можуть бути спрямовані на ремонт доріг до туристичних об'єктів, облаштування еко-стежок, зон відпочинку, навігації, розвиток освітлення, благоустрою, цифрової інфраструктури. Чим більше громада інвестує у підтримку туризму (зокрема через реінвестування частини бюджетних надходжень), тим стійкішим буде зростання туристичного потоку та пов'язаних із ним доходів.

Припустимо, що для реалізації комплексу заходів у громаді було залучено інвестиції у модернізацію садиб (ремонт, благоустрій, санвузли, меблі, енергоефективність) – 3,0 млн грн, інвестиції у туристичну інфраструктуру (маршрути, навігація, еко-стежки, інформаційні стенди) – 1,2 млн грн, витрати на маркетинг, брендинг, цифрові рішення (сайт, соцмережі, промо) – 0,3 млн грн. Загальний обсяг інвестицій:

$$I=3,0+1,2+0,3=4,5\text{ млн грн}$$

Річний сукупний дохід від зеленого туризму (для 20 садиб) після реалізації заходів ми оцінили:

$$Dc(\text{річний})=6,0\text{ млн грн}$$

Частину цього доходу, зрозуміло, становлять витрати (собівартість, оплата праці, податки). Якщо припустити, що умовна норма чистого прибутку (після всіх витрат) для садиб та суміжних підприємств становить 25–30 %, тоді:

$$P_{\text{чистий}}(\text{річний})=6,0*0,27=1,62\text{ млн грн}$$

Термін окупності інвестицій ($T_{ок}$):

$$T_{ок}=I/P_{\text{чистий}}(\text{річний})=4,5/1,62=2,8\text{ роки}$$

Таким чином, за наведеним умовним сценарієм первинні інвестиції у розвиток зеленого туризму окупляться менш ніж за 3 роки, після чого прибуток і надходження до бюджетів формуватимуть чистий економічний ефект.

Таблиця 3.1

Зведений економічний ефект від розвитку зеленого туризму у громаді

Джерело економічного ефекту	Показник / Опис	Розрахунок (умовні дані)	Економічний ефект, грн/рік
1. Дохід від проживання туристів	Середня кількість туристів на 1 садибу – 250 осіб; 20 садиб; середні витрати 900 грн/добу	$250 \times 900 \times 20$	4 500 000
2. Додаткові доходи від продажу продукції та послуг	Крафт, дегустації, майстер-класи; витрати туристів 300 грн; 20 садиб	$250 \times 300 \times 20$	1 500 000
3. Доходи малих підприємств та суміжних сфер	Перевезення, прокат спорядження, фермери, ремісники, локальні магазини	Орієнтовно 10–15 % від туристичних витрат	600 000
4. Економія коштів громади за рахунок нових робочих місць	Скорочення безробіття, зменшення соціальних виплат	Орієнт. 1,5–2 тис. грн/особа $\times$ 50–60 осіб	90 000
5. Додаткові надходження до місцевого бюджету	Єдиний податок, туристичний збір, інші платежі – 8 %	$(4,5 + 1,5) \times 0,08$	480 000
6. Інвестиційний ефект	Повернення інвестицій через приріст прибутку	Чистий прибуток (27% від доходу)	1 620 000
7. Мультиплікаційний ефект	Ефект у суміжних галузях (будівництво, торгівля, логістика)	Орієнтовно 5 % від сукупного ефекту	350 000

Узагальнюючи результати наведених розрахунків, можна виділити такі компоненти економічного ефекту. Прямий ефект - зростання сукупних доходів домогосподарств від 2,1 до орієнтовно 6,0 млн грн/рік, збільшення зайнятості (до 55–105 осіб, прямо та опосередковано), скорочення трудової міграції,

формування нових малих підприємств (садиби, крафтові господарства, ремісничі майстерні). Не прямий (мультиплікативний) ефект - розширення попиту на будівельні, транспортні та торговельні послуги, збільшення обороту місцевих магазинів, ринків, СТО, стимулювання розвитку суміжних видів діяльності (логістика, екскурсійні послуги, event-менеджмент). Бюджетний ефект - додаткові бюджетні надходження на рівні 0,4–0,5 млн грн/рік (для типової громади), можливість реінвестування цих коштів у покращення інфраструктури й сервісів. Інвестиційний ефект - окупність інвестицій за 2,5–3 роки, підвищення інвестиційної привабливості території, що стимулює нові проєкти (глемпінги, еко-парки, коворкінги, хаби для креативних індустрій). Соціально-економічний ефект, який складно сформувати в грошовій формі, але який має вагоме значення - зростання якості життя населення, зміцнення соціального капіталу та локальної ідентичності, збереження культурної та природної спадщини, підвищення привабливості сільських територій для проживання та роботи.

Проведені розрахунки та аналітичні оцінки доводять, що запропоновані заходи з розвитку зеленого туризму у сільській місцевості Львівщини є економічно доцільними та ефективними. Вони забезпечують суттєве зростання доходів домогосподарств, формують нові робочі місця, збільшують надходження до місцевих бюджетів та сприяють підвищенню інвестиційної привабливості територій. Навіть за умов воєнного стану та загальної економічної нестабільності зелений туризм демонструє високий потенціал окупності інвестицій та може виступати важливим чинником сталого розвитку сільських громад Львівської області. Проведений аналіз дозволив сформувати цілісну модель управління розвитком зеленого туризму, яка ґрунтується на принципах сталості, партнерства, інноваційності та орієнтації на потреби туристів.

У межах дослідження визначено стратегічні пріоритети регіону, що включають формування регіональної політики сталого туризму, розвиток кластерного підходу, налагодження партнерства «влада – громада – бізнес», удосконалення інфраструктури та формування нових туристичних продуктів. Окрема увага приділена інструментам маркетингового просування зеленого

туризму: брендингу територій, цифровим технологіям, подієвому та контент-маркетингу, створенню туристичної айдентики «Зеленої Львівщини».

Запропоновані організаційно-економічні заходи - розвиток туристичних маршрутів, створення кластерів, впровадження грантових і субсидіарних програм, модернізація садиб та інфраструктури - демонструють значний економічний потенціал. Проведене економічне обґрунтування доводить, що реалізація комплексу заходів здатна забезпечити:

- зростання річних доходів домогосподарств майже утричі;
- збільшення зайнятості у громаді до 55–105 осіб;
- приріст бюджетних надходжень орієнтовно на 0,4–0,5 млн грн;
- окупність інвестицій у термін до трьох років;
- мультиплікаційний ефект для суміжних сфер.

Таким чином, впровадження застосованих заходів створює умови для сталого соціально-економічного розвитку сільських громад, збереження природної та культурної спадщини, підвищення якості життя населення та посилення позицій Львівщини як провідної дестинації зеленого туризму в Україні.

Висновки

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню зеленого туризму як чинника соціально-економічного розвитку сільських територій Львівщини. У ході дослідження було здійснено теоретичне обґрунтування сутності зеленого туризму, проаналізовано наукові підходи до його розвитку та окреслено принципи сталого сільського туризму. Розглянуто класифікацію його форм, механізми впливу на зайнятість та доходи населення, а також роль державної політики, нормативно-правової бази й міжнародного досвіду в забезпеченні ефективного управління цією сферою.

У другому розділі проведено характеристику природно-рекреаційного потенціалу сільських територій Львівщини та оцінено сучасний стан функціонування зеленого туризму в регіоні. Проаналізовано кількість та структуру садиб, географію розміщення кластерів, спектр послуг, рівень зайнятості та економічний вплив зеленого туризму на громади. Виділено ключові проблеми та стримуючі фактори - інфраструктурні обмеження, недостатню промоцію, кадровий дефіцит, правові та інституційні бар'єри, а також специфіку розвитку туризму в умовах воєнного стану.

У третьому розділі розроблено комплекс практичних рекомендацій та управлінських рішень щодо активізації зеленого туризму. Запропоновано:

- стратегічні пріоритети регіонального розвитку;
- моделі кластеризації;
- інструменти створення інноваційних туристичних продуктів;
- механізми маркетингового просування;
- програми фінансової підтримки;
- способи інтеграції сільських територій у регіональні туристичні дестинації.

Проведене економічне оцінювання підтвердило ефективність запропонованих заходів, показавши суттєве зростання економічного ефекту, приріст доходів та зайнятості, а також можливість швидкої окупності інвестицій у розвиток інфраструктури й туристичних продуктів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що зелений туризм є дієвим інструментом сталого розвитку сільських територій Львівщини, здатним забезпечити:

- підвищення якості життя місцевого населення;
- економічну диверсифікацію;
- розширення можливостей малого підприємництва;
- збереження природної та культурної спадщини;
- посилення регіональної ідентичності та туристичної привабливості.

Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить перетворити зелений туризм на одну з ключових галузей зростання сільських громад Львівщини та забезпечити їх стійкий соціально-економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект Закону України про «Туризм». URL: Офіційний портал Верховної Ради України (rada.gov.ua)
2. Проект закону України «Про сільський та сільський зелений туризм», внесений народним депутатом Кафарським В.І. Реєстраційний № 4299 від 23 жовтня 2003 р. URL: [http // www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
3. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2025).
4. Асоціація індустрії гостинності України : веб-сайт. URL: <https://aigu.org.ua/> (дата звернення: 08.01.2023).
5. Бейдик О. О. Україна: стратегія розвитку національного туризму : навчальний посібник. К., 2009. 236 с.
6. Борисова О. В. Спеціалізований туризм: навч. посібн. Київ : Кондор, 2020. 360 с.
7. Бойко В. О., Ключник А.В., Півньова Л.В. Зміцнення конкурентоспроможності підприємств екологічного (зеленого) туризму. Вісник Херсонського Національного Технічного Університету. 2020. №3. С. 213–222.
8. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Організація сільського зеленого туризму: підручник для студентів спеціальності «Туризм». Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга»», 2021. 300 с.
9. Горіна Г. О. Державне управління туристичною діяльністю : навчальний посібник. Кривий Ріг, ДонНУЕТ, 2021. 110 с.
10. Грановська В. Г., Бойко В. О. Функціонування екоготелів в Україні як чинник активізації підприємницької діяльності. Економіка АПК. 2020. № 3. С. 57–65.
11. Гримак О. Я., Вовк М. В., Кіндра О. В. Агротуризм як один зі шляхів розвитку підприємництва на сільських територіях. Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки, 2019, т 21, № 93. С. 31-34. 90
12. Державне агентство розвитку туризму : веб-сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 08.01.2023).

13. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму. URL: <http://tourlib.net>
14. Заворуєва О. С. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку туристичної галузі України. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 28-1. С. 218–222.
15. Леоненко Н. А. Державне регулювання туристичної сфери: теорія, методологія, практика : монографія. Х. : НУЦЗУ, 2021. 325 с.
16. Летуновська Н. Є., Люльов О. В. Маркетинг у туризмі : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 270 с.
17. Матвійчук Л. Ю., Тищук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.
18. Національна туристична організація України : веб-сайт. URL: <https://www.ntoukraine.org/> (дата звернення: 08.01.2023).
19. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua/>.
20. Плотнікова М. Ф. Зелений туризм як механізм багатофункціонального розвитку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 1. С. 98-100
21. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму. URL: <http://archive.nbuv.gov.u>
22. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. URL: <http://tourlib.net> 92
23. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності // Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. // Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148с.
24. Табенська О. Сільський туризм як напрямок ефективного розвитку внутрішнього туризму. Економіка та суспільство. 2022. (40). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-42>

25. Тищук І. В., Поліщук Л. М., Колісник Б. І. Туристична інфраструктура Волинської області: основні тенденції розвитку. Науковий журнал «Економічний форум». Луцьк: РВВ Луцький НТУ, 2019. № 3. С. 79–86.
26. Ткачук В. Інституційне забезпечення туризму як форми диверсифікації сільськогосподарського виробництва. Аграрна економіка. 2012. № 1-2. С. 86–88.
27. Філюк С. М. Сутність поняття, умови та перспективи агротуристичної діяльності. Молодий вчений. 2017. №5. С. 141–145.